

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

2025. ÁPRILIS

AMNESTY
INTERNATIONAL

AMNESTY INTERNATIONAL

Az Amnesty International több mint 10 millió ember közös globális mozgalma, amely azért kampányol, hogy az emberi jogok mindenkit egyformán megillessenek. Célunk, hogy minden ember élvezhesse az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más nemzetközi emberi jogi nyilatkozatokban meghatározott alapvető jogokat. Függetlenek vagyunk a kormányoktól, politikai ideológiáktól, gazdasági érdekektől és vallásoktól, a szervezet működését elsősorban a tagok finanszírozzák, emellett nyilvános adományokból tartja fenn magát.

Fordítók: Amnesty International
Magyarország
Lektor: Hacsí Gábor
Először kiadva 2025-ben az
Amnesty International Ltd által
Peter Benenson House
1 Easton Street London WC1X
0DW
Egyesült Királyság
© Amnesty International 2025

Index: POL 10/8515/2025
E könyv szerepel a British Library
katalógusában.
Eredeti nyelv: angol
Kivéve, ahol másként nincs
említve, a tartalom ebben a
dokumentumban Creative
Commons-licenz alatt
engedélyezett (tulajdonság, nem
kereskedelmi, nem
leszármaztatott, nemzetközi
4.0). [https://
creativecommons.org/licenses/by-
nc-nd/4.0/legalcode](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode)
Több információért kérjük
látogassa meg az engedélyekkel
foglalkozó szekciónkat a
weboldalunkon: www.amnesty.org
amnesty.hu

Ez a jelentés az Amnesty
International 2024-ban végzett
munkáját és az év eseményeivel
kapcsolatos felvetéseit
tartalmazza.
Amennyiben egyes országok vagy
területek nem szerepelnek a
jelentésben, az nem jelenti, hogy
az adott helyeken nem történtek
az Amnesty International
érdeklődését felkeltő jogsértések
az évben. Ugyanígy, az
országokról szóló bejegyzések
hosszúsága nem tükrözi az
Amnesty International
érdeklődésének mértékét az adott
ország emberi jogi helyzete iránt.

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

2025. ÁPRILIS

TARTALOM

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

Rövidítések 6

Előszó 8

Globális elemzés 16

Európa és Közép-Ázsia regionális

összefoglalója 28

Magyarország 40

RÖVIDÍTÉSEK

AI

Mesterséges Intelligencia

ASEAN

Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége

AU

Afrikai Unió

CEDAW

A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló ENSZ egyezmény

CEDAW Committee

Az ENSZ Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottsága

CERD

A faji megkülönböztetés valamennyi formájának felszámolásáról szóló ENSZ egyezmény

CERD Committee

Az ENSZ Faji Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottsága

COP29

Az ENSZ 29. éghajlatváltozási konferenciája

ECOWAS

Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége

Escazú Agreement

Regionális latin-amerikai és karibi környezetvédelmi egyezmény

EU

Európai Unió

European Committee for the Prevention of Torture

Az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága

European Convention on Human Rights

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

ICC

Nemzetközi Büntetőbíróság

ICCPR

A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya

ICESCR

A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya

ICRC

Nemzetközi Vöröskereszt

ILO

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

International Convention against Enforced Disappearance

Erőszakos eltűntetés elleni védelemről szóló nemzetközi egyezmény

INGO

Nemzetközi civil szervezet

LGBTI

Leszbikus, Meleg, Biszexuális, Transznemű és Interszex

MP

Országgyűlési képviselő

NATO

Észak-atlanti Szerződés Szervezete

NDC

Nemzeti szinten meghatározott hozzájárulás

NGO

Civil szervezet

OAS

Amerikai Államok Szervezete

OCHA

Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Irodája

OHCHR

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala

OSCE

Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

UN

Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)

UN Convention against Torture

Az ENSZ kínzás elleni egyezménye

UNDP

Az ENSZ fejlesztési programja

UN Refugee Convention

Az ENSZ menekültügyi egyezménye

UN Special Rapporteur on climate change

Az ENSZ klímaváltozással és emberi jogokkal foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on extrajudicial executions

Az ENSZ törvénytelen és önkényes kivégzésekkel foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on extreme poverty

Az ENSZ extrém szegénységgel foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on freedom of expression

ENSZ vélemény- és véleménynyilvánítási szabadsággal foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on racism

Az ENSZ rasszizmussal, faji megkülönböztetéssel, idegengyűlölettel és ezekkel összefüggő intoleranciával foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on torture

Az ENSZ kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal és büntetéssel foglalkozó különleges jelentéstevője

UN Special Rapporteur on violence against women and girls

Az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különleges jelentéstevője

UNESCO

Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete

UNHCR

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala

UNICEF

Az ENSZ Gyermekalapja

UPR

Az ENSZ Egyetemes Időszakos Felülvizsgálati eljárása

USA

Amerikai Egyesült Államok

WHO

Egészségügyi Világszervezet

ELŐSZÓ

Történelmi fordulóponthoz érkeztünk. Korábban nem látott támadás alatt áll az emberi jogok eszméje és azok a nemzetközi szabályok, amelyeket a második világháború és a holokauszt hatására alakított ki az akkor összefogó nemzetközi közösség. Ezek a vallási, faji, patriarchális alapú támadások egy olyan gazdasági rendet céloznak meg, amely egyenlőtlenségekre építve rombolná szét az elmúlt 80 év közösen elért eredményeit az egyenlőség, igazságosság és méltányosság terén.

Az elszámoltathatóság, a nemzetközi jog és az ENSZ elleni támadások sorozata csak pár azok közül az emberi jogok ellen intézett támadások közül, amelyeket a Donald Trump beiktatását követő 100 napban követtek el. Azonban látnunk kell, hogy nem idén kezdődtek a támadások a globális szegénység felszámolásáért vagy a faji és nemi alapú megkülönböztetés felszámolásáért küzdők ellen.

Már Trump második ciklusa előtt figyelmeztetett az Amnesty International más emberi jogi szervezetekkel együtt, hogy az általa beígért intézkedések súlyos károkat okozhatnak. Figyelmeztetéseinket elutasították és figyelmen kívül hagyták.

Félreértés ne essék. Ez nem pusztán Trump elnökről szól, hiszen a probléma ennél jóval mélyebb. Amennyiben nem leszünk képesek összehangolt és bátor ellenállásra, akkor a mostani folyamat egy történelmi átalakulássá alakulhat: nem csupán a változás korszakába, hanem korszakváltásba léphetünk.

ÁRNYKÉNT BELOPÓDZÓ RÉMÁLOM

Már több mint egy évtizede a világ az autoriter törvények, politika és gyakorlat elterjedését tapasztalja. Egy olyan világban élünk, ahol a civilek körül állandóan szűkül a tér, ahol a szabadságnak és a gyülekezésnek egyre kisebb a mozgáster. A politikai döntések elmélyítették az egyenlőtlenséget, növelték a szegénységet és a milliárdosokat tovább gazdagították. A Covid-járvány felfedte a vezető államok kapzsiságát, rasszizmusát és önzését, és amelyek készen álltak arra, hogy milliókat hagyjanak meghalni. Annak ellenére, hogy az éghajlati válság egyre szembetűnőbb, az államok nagyrészt nem teljesítették a 2015-ben Párizsban tett ígéreteiket.

Ébbe a nyomasztóvilágba érkezett 2024-ben a népirtás.

NÉPIRTÁS ÉLŐ ADÁSBAN

2023. október 7. óta - amikor a Hamász szörnyű bűnököt követett el izraeli és más állampolgárok ellen, és több mint 250 túszt ejtett foglyul - a világ élő adásban nézte végig a népirtást. Az államok tehetetlenül nézték, ahogy Izrael palesztinok tízezreit öli meg, irt ki teljes családokat, tesz otthonokat, kórházakat és iskolákat földdel egyenlővé.

2024-re az emberek úgy fognak emlékezni, mint az év, amikor az izraeli katonai megszállása egyre kegyetlenebbé és halálosabbá vált, az év, amikor az Egyesült Államok, Németország és más európai államok a történetek ellenére támogatták Izraelt. Az emlékezetünkben ez lesz az az év, amikor az Egyesült Államok a Biden-kormány alatt többször

megvétőzta az ENSZ Biztonsági Tanácsának tűzszünetet követelő határozatait és amikor az Egyesült Államok folytatta fegyverek szállítását Izraelbe.

2024-ben Izrael és szövetségesei – köztük az Egyesült Államok – szavaikban vagy cselekedeteikben úgy viselkedtek, mintha rájuk nem vonatkozna a nemzetközi jog. Szándékosan figyelmen kívül hagyták a Nemzetközi Bíróság (ICJ) utasításait és a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) vádiratait.

2024-ben Vlagyimir Putyin elnök folytatta a polgári infrastruktúra elleni szisztematikus támadásokat Ukrajnában, amelyek hatására a 2023-as évnél is magasabb volt a civil áldozatok száma. Ezek maradtak áram nélkül az ukrainai hőerőművek elleni támadásoknak köszönhetően. Több tucat ukrán hadifoglyot állítottak törvénytelenül bíróság elé Oroszországban és a megszállt ukrainai területeken.

2024-ben a világ szinte teljes közömbösséget tanúsított a legnagyobb kényszerkitelepítési válság során Szudánban a konfliktusban és az éhínség miatt meghalt több ezer szudáni iránt, mint ahogy a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Burkina Fasóban, Nigerben vagy Mianmarban fokozódó erőszakos cselekményekkel szemben is. A fegyverembargókra vonatkozó felhívások ellenére sem hagytak fel egyes államok a fegyverkereskedelemmel.

A 2024-es év megmutatta, hogy az államok hajlandóak a propagandát a fegyveres konfliktusok szolgálatába állítani, amelyet a közösségi média algoritmusai és befolyásos emberek tovább erősítettek, figyelmen kívül hagyva mondanivalójuk gyűlöletkeltő hatását és valóságtartalmát.

2024 az emberi mivoltunkat támadta.

NEMZETKÖZI IGASZÁGOSSÁG ÉS TÖBBOLDALÚ EGYÜTTMŰKÖDÉS

A Nemzetközi Bíróságon Izrael ellen a népirtásról szóló egyezmény állítólagos megsértése miatt indított per egy meghatározó lépés az igazság szolgáltatása felé. Történelmi áttörést jelentett, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) elfogatóparancsot adott ki Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök, Yoav Gallant volt védelmi miniszter és Mohammed Al-Masri, a Hamász katonai vezetője ellen állítólagos háborús és emberiség elleni bűncselekmények miatt.

Azok az országok, amelyek határozottan támogatták az ICC-t, amikor az ukrán gyermekek állítólagos elrablása miatt vádat emelt Putyin elnök ellen, egészen másképp reagáltak, amikor a vádak Izrael vezetését célozták. Több amerikai szenátor 2024-ben megfenyegette az ICC ügyészét, Donald Trump elnök pedig később, 2025-ben szankciókkal sújtotta őt.

Fel kell ismernünk, hogy lejárt annak az ideje, hogy a második világháború utáni, nemzetközi szabályokon alapuló rendszer hibáin keseregjünk. Mielőtt 2024 véget ért volna, számos állam aktívan dolgozott azért, hogy teljesen aláássa ezt a kialakult rendszert, és annak alapvető értékei ellen lépett fel, nem pedig annak a megújítását célozta. Így ez a rendszer kiüresedett.

Trump elnök megválasztása ezeket a meglévő negatív tendenciákat gyorsította fel.

BALJÓS ELŐJELEK: TÁMADÁS A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS ÉS A MÉDIA SZABADSÁGA ELLEN

Az Amnesty International már 2020-ban arra figyelmeztetett, hogy az autoriter vezetés egyre inkább teret nyer a világ számos országában. 2024-re bebizonyosodott, hogy joggal aggódtunk. Ebben az évben ugyanis korábbiaknál is több tekintélyelvű törvényt fogadtak el és gyakorlatot vezettek be. A politikai elnyomás fokozódott, többek között tömeges letartóztatások és erőszakos eltüntetések formájában. Több civil szervezetet és politikai pártot erőszakkal feloszlattak, felfüggesztettek vagy önkényesen „szélsőségesnek” minősítettek. A polgári engedetlenségre aránytalan válaszlépések érkeztek, és példátlan módon kriminalizálták az emberi jogok védelmezőit, a klímavédelmi aktivistákat, a diákokat és a palesztinokkal szolidaritást vállalókat, sokukat „terroristának” bélyegezve. A feministák és más, a nők és az LGBTI emberek jogaiért küzdő aktivisták továbbra is elnyomással néztek szembe. Legalább 21 állam fogadott el vagy terjesztett elő olyan törvényt vagy törvényjavaslatot, amelynek célja a kritikus hangok elhallgattatása vagy a médiumok betiltása volt. A megölt újságírók száma 2024-ben új csúcst döntött: a Committee to Protect Journalists nevű civil szervezet szerint tavaly legalább 124 újságíró és médiamunkást öltek meg, akiknek közel kétharmada palesztin újságíró volt.

„FÚRJ, BABY, FÚRJ”? INKÁBB „ÉGJ, BABY, ÉGJ”!

2024-ben senki nem menekülhetett az éghajlati változás okozta válság elől. Dél-Ázsiában az intenzív hóhullámot pusztító áradások követték, amelyek milliókat érintettek és ezeket kényszerítették lakóhelyük elhagyására. Az Amazonas esőerdőiben ritkán látott kiterjedésű erdőtűz pusztított, amely egész országok ökoszisztémáit veszélyeztette. Szomáliát aszályok és áradások érték, aminek a hatására összeomlott a helyi gazdaság, és családok, közösségek kényszerültek lakóhelyük elhagyására.

2024 volt az első olyan év, amikor a globális átlaghőmérséklet több mint 1,5°C-kal meghaladta az 1850-1900 közötti átlagot.

Egyre izzó Földünk drasztikus éghajlatvédelmi intézkedéseket követel. A fosszilis tüzelőanyagok használatának fokozatos beszüntetésében mutatkozó kudarcok mellett a COP29 tárgyalásokon egy olyan szűkmarkú finanszírozási megállapodás született, amely az alacsonyabb jövedelmű országokat eladósodási spirálba sodorhatja.

Trump elnök „fúrj, baby, fúrj” mantrája megerősítésül szolgált a már folyamatban lévő trendeknek. 2025-ös döntését pedig – miszerint az USA kilép a Párizsi Éghajlatváltozási Megállapodásból – más fosszilis tüzelőanyagoktól függő államok is üdvözölték.

A közösségek a világ minden táján továbbra is égni, fuldokolni, haldokolni fognak.

EMBEREK MILLIÓINAK AZ ÉLETÉVEL JÁTSZANAK

2024-ben a Világbank arra figyelmeztetett: „a szegénység globális visszaszorítása az elmúlt öt évben szinte teljesen megállt. Félő, hogy a 2020-as évek egy elvesztegetett évtized lesz a szegénység elleni küzdelemben.”¹

A mesterségesen előidézett szegénység, a konfliktusok, a politikai elnyomás és az éghajlati válság mérgező keveréke 2024-ben becslések szerint 110 millió embert kényszerített lakóhelye elhagyására. Ahelyett azonban, hogy a probléma megértésével és megoldásával foglalkoztak volna, számos kormány és politikai mozgalom idegengyűlölő és rasszista retorikához nyúlt, így szítva gyűlöletet. Hogy visszaszorítsák az irreguláris határátlépéseket, a hatóságok bírósági végzéseket megkerülve vagy figyelmen kívül hagyva hoztak szélsőséges és erőszakos intézkedéseket.

NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉG HELYETT A NŐK ÉS AZ LMBTI EMBEREK ELLENI TÁMADÁSOK

Afganisztánban a lakosság 50%-át, azaz a nőket és a lányokat „lassú halálra” ítélték. A tálib kormány kriminalizálta a nők és lányok nyilvános létét, „erkölcstörvényeket” hozott, megtagadva tőlük a munkához és az oktatáshoz való jogot. Több tucat női tüntetőt erőszakkal eltűntettek vagy önkényesen letartóztattak.

Iránban az új, kötelező fátolyviselésre vonatkozó törvények fokozták a nők és lányok elnyomását. Továbbá korbácsolást, súlyos pénzbírságokat és szigorú börtönbüntetéseket szabtak ki, miközben a törvényekkel szembeszálló nőkre és lányokra erőszakkal támadó tisztviselők és önbíráskodók továbbra is büntetlenül maradtak.

Az LMBTI emberek jogainak megsértése sok helyen fokozódott, miközben a kormányok Argentínától Oroszorszáig olyan törvényeket és/vagy politikákat vezettek be, amelyek korlátozták a szexuális és reprodukív egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést. Az Egyesült Államokban a Meta és a TikTok eltávolítottak bizonyos abortusszal kapcsolatos információkat. Eközben a nemi alapú erőszak területén a helyzet, beleértve a nőgyilkosságokat és a fegyveres konfliktusok során elkövetett szexuális erőszakot is, a világ számos pontján romlott.

EGY KORSZAK LEZÁRULT?

A világ vezető államai gúnyolódhatnak történelmünkön. Úgy tesznek, mintha az 1930-as és 1940-es évek tanulságait – a népiptási egyezménytől a genfi egyezményeken át az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Egyezményéig és az ENSZ Alapokmányáig – félre lehetne tenni, el lehetne felejtetni, ki lehetne törölni. Donald Trump megválasztásával és kormányának jelentős vállalati befolyásolásával egy olyan brutális korszakba kerültünk, ahol a katonai és gazdasági hatalom felülírja az emberi jogokat és a diplomáciát; ahol a nemi és faji alapú alá-fölérendeltség vagy a zéróösszegű gondolkodás alakítja a politikát; ahol a nihilista nacionalizmus irányítja a nemzetközi kapcsolatokat.

MI A VÁLASZUNK?

2024-ben az ENSZ Közgyűlésének mind a 193 tagállama megállapodott abban, hogy előkészíti az utat az emberiség elleni bűncselekményekről szóló első egyezményhez. Az ENSZ Közgyűlése 2024-ben megállapodott a nemzetközi adóügyi együttműködésről szóló keretegyezmény létrehozásáról is, amely megnyitja az utat az adóvisszaélések megakadályozására irányuló nemzetközi együttműködés előtt, és alapvető finanszírozást biztosíthat majd a jogok gyakorlatba emeléséhez. 2024-ben Gambia fenntartotta a 2015-ös, a női nemi szervek megcsonkítását tiltó törvényt, bár azt egyesek hatályon kívül szerették volna helyezni. Lengyelország elfogadta a nemi erőszak beleegyezés hiányán alapuló definícióját, ezzel 19 másik európai országhoz csatlakozott. A bolgár parlament pedig leszavazta az orosz mintára készült külföldiügynök-nyilvántartás létrehozásáról szóló törvényjavaslatot. 2024-ben a belga nemzeti bíróságok elismerték az ország felelősségét a gyarmatosítás során elkövetett emberiség elleni bűncselekményekért. 2025 elején pedig a Fülöp-szigeteki hatóságok átadták Duterte volt elnököt az ICC-nek, akit a drogok elleni halálos háborúja miatt emberiség elleni bűncselekményekkel vádolnak.

Az ENSZ által szervezett „jövő csúcstalálkozója”, bár megvoltak a maga korlátai, az államok meg tudtak állapodni abban, hogy egy olyan igazságosabb nemzetközi rendszert hoznak létre, ahol nagyobb képviselőt tesznek lehetővé a Biztonsági Tanácsban különösen Afrika számára, ahol átalakítják a nemzetközi pénzügyi struktúrát, kezelik az adósságválságot és bővítik a fejlesztési alapokat.

2024 a választások éve volt, ugyanis mintegy 64 választásra került sor. A választások nem hozták el az emberi jogokat támadó erők totális győzelmét. Világszerte számos polgár szavazott az emberi jogokat tiszteletben tartó eszmék mellett, demonstrálva, hogy a tekintélyelvű gyakorlatok térnyerése nem elkerülhetetlen. Az ellenállás lehetséges.

Bár a világunk sorsa nem dőlt el, az mégis kijelenthető, hogy egy kritikus fordulóponthoz érkezett. A Trump-kormányzat 100. napjához érkezve láthatjuk, hogy bár egyes államok ellenállnak, a többség mégis meghajol az új „uralkodó” előtt és maguk is részesévé válnak csillogó díszletének. A csillogó díszlet mögött azonban a másként gondolkodókat elhallgattatják, az akadémiai szabadságot megtámadják, a katonai kiadásokat egyre csak növelik, a létfontosságú segélyek eljutását megakadályozzák és kereskedelmi háborúkat indítanak.

Igen, a nemzetközi rendszer hiányosságait nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Ma azonban olyan új erővel állunk szemben, amely egy teljesen új rendszer kiépítésén dolgozik. De nem egy olyan rendszerén, amely jobban szolgálja az egyenlőséget és az igazságosságot, hanem egy olyanén, amely támadja az emberi jogokat. Valójában nem egy rendszer kidolgozásán dolgoznak, amely jobban szolgálja a jogállamiságot, hanem egy olyan rendszerén, amely inkább a profitot szolgálja az igazságossággal szemben.

Az ezekkel az erőkkel szembeni szervezett ellenállás nem csupán alapvető fontosságú, hanem az egyetlen jogos eszközünk. Ahogy mindig is tették, a közösségek szervezői és az emberi jogok védelmezői kiállnak akkor, amikor az államok nem tartják tiszteletben az emberi jogokat. Ellenállnak ezeknek a hatalmi és profitorientált rezsimeknek,

amelyek felelőtlenül veszélyeztetik közös méltóságunkat. Ismét megmutatják, hogy a civil társadalom az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelmének első fala.

Ellen kell állnunk. Ellen fogunk állni.

Agnès Callamard

Főtitkár

2025. április

-
1. World Bank *Poverty, Prosperity, and Planet: Pathways Out of the Polycrisis*, 2024, page 1 ↑

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

**GLOBÁLIS ÁTTEKINTÉS ÉS REGIONÁLIS
ÖSSZEFOGLALÓK**

GLOBÁLIS ELEMZÉS

Az Amnesty International 2024-es kutatása az emberi jogi globális trendeket vizsgálta. Többek között a nemzetközi humanitárius jog megsértését, a másként gondolkodók elnyomását, a diszkriminációt, a gazdasági és éghajlati igazságtalanságokat, valamint az emberi jogokat sértő technológiai visszaéléseket elemezte. Annak ellenére, hogy a fent említett területeken volt némi pozitív fejlemény, több területen általánosságban romlott az emberi jogok helyzete; 2025-ben és utána ez csak rosszabbodhat. A visszaesés annak köszönhető, hogy az államok – különösen a nagyobb hatalommal rendelkezők – továbbra is aláássák a nemzetközi, szabályokon alapuló rendszert, illetve 2024-ben egyes kontinenseken autoriter gyakorlatok terjedtek el.

A CIVILEKKEL VALÓ BÁNÁSMÓD FEGYVERES KONFLIKTUSBAN

Több országban is háborús bűnök áldozatává vált a civil lakosság. Gázában a palesztinok népi társadalma áldozatai lettek. A nemzetközi igazságszolgáltatási mechanizmusoknak sikerült egyes esetekben fontos lépéseket tenni az elszámoltathatóság felé, de a vezető hatalmak rendszeresen akadályozták az atrocitások megszüntetésére irányuló kísérleteket.

NEMZETKÖZI JOG SZERINTI BŰNCSELEKMÉNYEK

A fegyveres konfliktusok világszerte emberek millióinak tették tönkre az életét, többek között Burkina Fasóban, Kamerunban, a Közép-afrikai Köztársaságban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Etiópiában, Irakban, Izraelben és a Megszállt Palesztin Területeken, Líbiában, Maliban, Mozambikban, Mianmarban, Nigerben, Nigériában, Szomáliában, Dél-Szudánban, Szudánban, Szíriában, Ukrajnában és Jemenben. A konfliktusokban részt vevő felek – legyenek azok reguláris hadseregek vagy fegyveres csoportok – háborús bűnöket követtek el, és több ponton megsértették a nemzetközi humanitárius jogot. Ilyen jogsértések például a civil lakosság és infrastruktúra elleni közvetlen, válogatás nélküli támadások, amelyekben civileket öltek vagy sebesítettek meg.

Emberök tömegeitől, különösen a társadalom szélére szorult közösségek tagjaitól tagadták meg az oktatáshoz, élelemhez, vízhez, megfelelő lakhatáshoz, egészségügyi ellátáshoz és biztonságához való jogot. 2024 augusztusában az ENSZ éhínség-helyzetet hirdetett a belső menekülteknek szállást adó szudáni Zamzam táborban. Szudán a világ legnagyobb kitelepítési válságával néz szembe: 2024-ben 11 millió ember kényszerült elhagyni lakóhelyét az országon belül. Oroszország szüntelenül rakétákkal és drónokkal támadta Ukrajna civil lakosságát, lakosságát és infrastruktúráját. Az állandó támadások hatására az ukrán civilek alapvető életkörülményei tovább romlottak; különösen érinti ez a gyermekeket, az időseket és más veszélyeztetett csoportokat. Oroszország a fogva tartott ukrán civileket és hadifoglyokat kínzásnak és egyéb bántalmazásnak, illetve erőszakos eltűntetésnek vetette alá.

A Gázai övezetben Izrael támadásai katasztrofális veszteségekkel jártak a palesztin civilek körében. A hadműveletek teljes mintázata és körülményeinek vizsgálata alapján Izrael népi társadalma követett el Gázában. Eközben Ciszjordániában az Izrael által fenntartott apartheid rendszer és jogellenes megszállás egyre erőszakosabbá vált. Ezt az önkényes letartóztatások, a jogellenes gyilkosságok és az izraeli telepések által a palesztin civilek ellen elkövetett, államilag támogatott támadások számának erőteljes növekedése jelezte.

2024-ben egyes országokban riasztóan megugrott a fegyveres konfliktus során elkövetett szexuális és nemi alapú erőszak eseteinek a száma. A Közép-afrikai Köztársaságban az év első felében több mint 11 000 nemi alapú erőszakot jelentettek. Szudánban az ENSZ független nemzetközi tényfeltáró missziója megállapította, hogy a „Gyorsreagálású Támogató Erők” (RSF) tagjai széles körben követtek el szexuális erőszakot.

A fegyveres konfliktusok során elkövetett egyes jogsértések aránytalanul nagy mértékben sújtották a nőket és a fiatal lányokat. Gázában az erőszakos kitelepítések következtében több, mint egymillió palesztin kényszerült embertelen életkörülmények közé, különösen nagy veszélynek kitéve a terhes és szoptató nőket. Északkelet-Szíriában nők és lányok ezreit tartják fogva táborokban vagy fogdáknak vádemelés és bírósági eljárás nélkül immár több, mint öt éve. A hatóságok indoklása szerint a fogvatartottak férfi rokonainak összeköttetések vannak az Iszlám Állam fegyvereseivel.

A rendszerszintű rasszizmus tovább táplálta a konfliktusokat. Az izraeli vezetők dehumanizáló retorikát használtak a palesztinok ellen. Mianmarban a rohingyák továbbra is rasszista támadások áldozatai, ami miatt rengeteg embernek kellett elmenekülnie Rakhine államból. Szudánban az RSF civilek elleni támadásai egyes esetekben etnikai indíttatásúak voltak. Mindeközben Oroszország kísérletet tett az általa elfoglalt ukrán területek demográfiájának megváltoztatására, és elnyomta az ukrán és más helyi népek nyelvhasználatát és kulturális önkifejezését.

Világszerte emberek milliói tiltakoztak a fegyveres konfliktusokban elkövetett bűncselekmények ellen. A multilaterális intézmények – különösen az ENSZ Biztonsági Tanácsa – nem tudtak vagy nem voltak hajlandók nyomást gyakorolni a fegyveres konfliktusokban részt vevő felekre. Nem tudták betartatni a nemzetközi humanitárius jogot, és nem gyakoroltak elegendő nyomást arra, hogy a polgári lakosság szükségleteit kielégítő humanitárius segélyek eljussanak a konfliktusok által érintett területekre. Ennek eredményeképp ezek az intézmények folyamatosan veszítenek legitimitásukból, és fennmaradásuk is megkérdőjeleződik.

2024-ben a kormányok – egyenként és többoldalú együttműködés keretében is – többször is elmulasztották, hogy érdemi lépéseket tegyenek az atrocitások megszüntetése érdekében. Az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és számos uniós tagállam nyíltan támogatta Izrael gázai hadjáratát. Az Egyesült Államok visszaélt vétőjogával, ami miatt az ENSZ Biztonsági Tanácsa hónapokig nem volt képes hatékony lépéseket tenni. Csupán azonnali, de korlátozott tűzszünetre szólított fel 2024. március 25-én. Az Egyesült Államok még ekkor is aláírt a Biztonsági Tanácsot azzal, hogy a határozatot nem kötelező erejűnek nyilvánította, ezzel védve szövetségesét annak betartatásától. Az ENSZ Közgyűlése ennél határozottabb lépéseket tett, ugyanis 2024 szeptemberében elfogadott egy határozatot, amelyben felszólította Izraelt Palesztina megszállásának 12 hónapon belüli befejezésére. 2024 októberében az ENSZ újabb két határozatot hozott, amelyekben egy állandó tűzszünet megkötését követelte Gázában, valamint valamennyi Gázában fogva tartott tűsz szabadon bocsátását. Emellett a határozatok előírták a humanitárius segélyek teljes, gyors, biztonságos és akadálytalan bejutását az övezet egész területére, valamint az ENSZ palesztin menekülteket segítő ügynökségének (UNRWA) teljes támogatása mellett álltak ki. 2024 novemberében Oroszország megvétőzte az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatát, amely a szudáni civilek elleni támadások beszüntetését és a humanitárius segítségnyújtás biztosításának megkönnyítését követelte a sokmilliónyi rászoruló számára.

Meg kell reformálni az ENSZ Biztonsági Tanácsát úgy, hogy az állandó tagok ne élhessenek vissza vétőjogukkal és ne akadályozhassák meg az atrocitások megszüntetésére és orvoslására irányuló intézkedéseket. Emellett növelniük kell a rászoruló civileknek nyújtott humanitárius segélyeket.

ELSZÁMOLTATHATÓSÁG

A Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) fellépése néhány országban, például Afganisztánban és Nigériában nem volt megfelelő. Azonban máshol, például Izraelben és a Megszállt Palesztin Területeken, Líbiában és Mianmarban fontos lépéseket tett az elszámoltatás felé. 2024 októberében az ICC háborús bűnök miatt elfogatóparancsot adott ki a líbiai al-Kaniat fegyveres csoport hat vezetője, magas rangú tagjai és társaik ellen. 2024 novemberében az ICC ügyésze elfogatóparancsot kért Min Aung Hlaing magas rangú tábornok ellen a 2017-es katonai

műveletek során a rohingya nép ellen elkövetett emberiség elleni bűncselekmények miatt. Ugyanebben a hónapban az ICC elfogatóparancsot adott ki izraeli és Hamász-vezetők ellen háborús és emberiség elleni bűncselekmények vádjával.

Bár egyes államok egyértelművé tették, hogy végrehajtánák az ICC elfogatóparancsait Izrael tisztviselői ellen, számos izraeli szövetséges bejelentette, hogy mentességet adna egy látogatás esetén. Hasonlóképpen Mongólia sem teljesítette a Római Statútum részes feleként vállalt kötelezettségét, hogy letartóztassa Vlagyimir Putyin orosz elnököt az országba tett 2024 szeptemberi látogatása során, annak ellenére, hogy az ICC már 2023 márciusában elfogatóparancsot adott ki háborús bűncselekmények miatt.

Dél-Afrika a Népirtásról szóló egyezmény alapján eljárást indított Izrael ellen, aminek kapcsán a Nemzetközi Bíróság (ICJ) három ideiglenes intézkedést hozott 2024-ben. Továbbá tanácsadói véleményében megállapította, hogy jogellenes az izraeli megszállás a palesztin területeken. Néhány állam, köztük Belgium és Spanyolország, felfüggesztette fegyverexportjait Izraelbe, eleget téve az ENSZ szakértői által közölt felhívásnak. Civil szervezetek jogi úton támadták meg a fegyverszállításokat többek között Dániában, Franciaországban, Hollandiában és az Egyesült Királyságban. Izrael legnagyobb fegyverexportőre, az Egyesült Államok folytatta a fegyverek szállítását. Néhány európai állam, köztük a Cseh Köztársaság, Franciaország és Németország, folytatta a fegyverek szállítását olyan államokba – beleértve Izraelt, Szaúd-Arábiát és az Egyesült Arab Emírségeket (EAE) –, ahol a múltbeli visszaélésekért nem volt megfelelő elszámoltatás. Ez utóbbi államokban fennáll annak a jelentős kockázata, hogy a fegyvereket súlyos jogsértések elkövetésére vagy azok elősegítésére használják fel.

A kormányoknak támogatniuk kell az ICC-t, meg kell védeniük az intézményt és munkatársait a szankcióktól és egyéb fenyegetésektől, és végre kell hajtaniuk a parancsait. A felelőtlen fegyverszállításokat le kell állítani.

AZ ELLENVÉLEMÉNY ELNYOMÁSA

A hatóságok új intézkedéseket vezettek be a véleménynyilvánítás, az egyesülés és a békés gyülekezés szabadságának korlátozására. Ezeket a tekintélyelvű gyakorlatokat, valamint a meglévő jogszabályokat arra használták, hogy fellépjenek az emberi jogok védelmezői, kritikusai és ellenfelei ellen, illetve arra, hogy elkerüljék az elszámoltatást és megszilárdítsák hatalmukat.

GYÜLEKEZÉSI SZABADSÁG

Argentínában, Georgiában, Nicaraguában, Pakisztánban és Peruban javasoltak vagy jóváhagytak olyan rendelkezéseket, amelyek a tiltakozáshoz való jogot korlátozták. Néhány országban, köztük Törökországban, a tiltakozásokra általános tilalmat rendeltek el a hatóságok.

A biztonsági erők gyakran brutális és halálos módszereket vetettek be a tüntetések feloszlására és elfojtására. A hatóságok önkényesen éltek a tömeges letartóztatás és erőszakos eltüntetés eszközeivel. 2024-ben számos tüntető meggyilkolását és/vagy tömeges letartóztatását dokumentálták többek között Bangladesben, Egyiptomban, Georgiában, Guineában, Indiában, Indonéziában, Jordániában, Kenyában, Mozambikban, Nepálban, Nigériában, Pakisztánban és Szenegálban. Bangladesben fegyveres erőket vetettek be a diáktüntetések ellen, és olyan parancsot adtak ki, amelynek értelmében bárkit lelőhettek. Ez az intézkedés közel ezer halálos áldozatot követelt, és ennél is több ember sérülését okozta.

Szerte a világon – többek között Kanadában, Egyiptomban, Fijin, Finnországban, Németországban, Indiában, Olaszországban, Malajziában, a Maldív-szigeteken és az Egyesült Államokban – a gázai háború befejezéséért és a palesztin jogokért kiálló aktivistákat tartóztattak le vagy érte őket erőszak, zaklatás.

A tüntetők ellen bevetett, halált okozó és nem halálos fegyverek használata továbbra is emberéletek elvesztéséhez és sérülésekhez vezetett világszerte. Azonban a civil társadalom nemzetközi, jogilag kötelező érvényű Kínzásellenes Kereskedelmi Egyezményért folytatott globális kampánya – amelyet az ENSZ több különleges eljárása is támogatott – egyre nagyobb teret nyer és ezzel felhívja az államok figyelmét ez egyezmény szükségességére.

A pozitív lépések közé tartozik az ECOWAS bíróságának 2024 júliusi ítélete, miszerint Nigéria megsértette az #EndSARS-tüntetők jogait. Az Egyesült Királyságban májusban törvénytelennek nyilvánították a tüntetések korlátozására vonatkozó rendőrségi hatásköröket bővítő rendeleteket. Amikor a dél-koreai elnök 2024 decemberében hadiállapotot hirdetett, majd ezt követően felfüggesztette az alapvető jogokat, köztük a békés gyülekezéshez való jogot, a tiltakozások sikerrel álltak ellen ennek a lépésnek. A Nemzetgyűlés gyorsan visszavonta a határozatot, az elnököt pedig felfüggesztették hivatalából.

A kormányoknak fel kell hagyniuk a halált okozó és nem halálos fegyverek tüntetők elleni jogellenes bevetésével, és erőteljesebben törekedniük kell az ENSZ kínzásellenes kereskedelmi egyezménye megtárgyalására és elfogadására.

VÉLEMÉNY- ÉS EGYESÜLÉSI SZABADSÁG

2024-ben a hatóságok igyekeztek a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó új intézkedéseket bevezetni, ami gyakran sikerrel járt. Többek között Afganisztán, Banglades, Fehéroroszország, Burkina Faso, Kína (Hong Kongot is beleértve), Egyenlítői-Guinea, Gambia, Georgia, Németország, India, Kirgizisztán, Lesotho, Moldova, Pakisztán, Pápua Új-Guinea, Oroszország, Sri Lanka, Tádzsikisztán, Üzbegisztán és Vietnám olyan törvényeket és törvényjavaslatokat terjesztett elő, amelyek a szólásszabadság elnyomása vagy a kritikus médiumok betiltása kockázatát hordozták.

A hatóságok többek között Elefántcsontparton, Etiópiában, Georgiában, Guineában, Magyarországon, Kirgizisztánban, Nicaraguában, Paraguayban, Oroszországban, Ruandában, Tádzsikisztánban, Thaiföldön, Tunéziában, Ugandában és Venezuelában hoztak új intézkedéseket az egyesülési szabadság korlátozására. Az intézkedések között szerepelt a nem kormányzati szervezetek és politikai pártok feloszlata, felfüggesztése vagy „szélsőségesnek” minősítése.

A véleménynyilvánítási és az egyesülési szabadság ellen irányuló durva támadások szélesebb körben folytatódtak. A hatóságok elnyomó taktikái közé tartozott az önkényes fogvatartás, a kínzás, a kritikusok és ellenzékiek igazságtalan üldözése, valamint a kémprogramok bevetése. Egyes esetekben a kritikát megfogalmazókat halálra ítélték, törvénytelenül megölték, máskor erőszakkal eltüntették őket. A célpontok között voltak újságírók, online kommentátorok, politikai és szakszervezeti aktivisták, valamint az emberi jogok védelmezői – köztük a nők, az LMBTI emberek és a marginalizált közösségek jogaiért küzdő aktivisták. A hatalmi túlkapások másik példája, hogy 2024-ben többek között Fehéroroszországban, Kínában, Kirgizisztánban, Oroszországban, Szaúd-Arábiában, Tádzsikisztánban és Törökországban tisztességtelen tárgyalásokat követően „terrorizmussal” vagy „szélsőségességgel” kapcsolatos vádak alapján ítélték el és szabtak ki börtönbüntetést emberekre kizárólag azért, mert gyakorolták a véleménynyilvánítás és az egyesülés szabadságához való jogukat, beleértve a közösségi médiaplatformokon végzett aktivizmust is.

Hatályon kívül kell helyezni azokat a törvényeket és meg kell szüntetni azokat a gyakorlatokat, amelyek sértik a véleménynyilvánítás és az egyesülés szabadságát.

DISZKRIMINÁCIÓ

Számos ország menekültügyi és migrációs politikáját a rasszizmus és a megkülönböztetés egyéb formái határozták meg, negatívan befolyásolva a hátrányos helyzetű csoportok jogait. Sok helyen a hátrányos helyzetű csoportokat bűnbaknak tették meg és veszélyként állították be a politikai vagy gazdasági stabilitásra nézve, ezzel legitimálva az emberi jogok további korlátozását, ami segítette a hatalmon levők uralmának megszilárdítását. 2024-ben előrelépések és visszalépések egyaránt történtek az LMBTI-jogok, valamint a szexuális és reprodukív jogok területén.

MENEKÜLTEK ÉS BEVÁNDORLÓK JOGAI

A rasszizmus és az elnyomás más formái továbbra is meghatározóak számos ország menekültügyi és migrációs politikájában. A diszkriminatív szakpolitikák és rendelkezések aránytalanul nagy mértékben érintik a rasszizált menekültek és más, állampolgársággal nem rendelkezők csoportjait. ¹ Több ország, köztük Kanada, Katar és Száúd-Arábia továbbra is olyan vízumrendszert működtet, amelyeket rasszizmus befolyásol. Foglalkoztatáspolitikájukra pedig jellemző, hogy a menekült munkavállalókat egy adott munkaadóhoz kötik, növelve a munkaerő kiszármányolásának kockázatát. A migrációkezelésben és a menekültügyi rendszerekben államok és nem állami szereplők egyaránt bántalmazóan használták és visszaéltek a digitális technológiával.²

A kormányok világszerte szélsőséges és erőszakos intézkedéseket hoztak az irreguláris bevándorlás megakadályozására és visszaszorítására. Ezek közé tartoznak a menekültek iránti felelősség más országokra való áthárítása, a határok lezárása és a tömeges deportálások. 2024-ben Egyiptom önkényesen több száz szudáni menekültet vett őrizetbe, mielőtt erőszakkal visszaküldte őket Szudánba. Ők azok közé a több, mint 3,2 millió szudáni menekült közé tartoztak, akik a szomszédos országokban élnek, gyakran szörnyű körülmények között. A pakisztáni hatóságok jogellenes kitoloncolási politikájukkal menekültek százazreit küldték vissza erőszakkal Afganisztánba. Az Egyesült Államok felfüggesztette a menedékkérők beléptetését az USA–Mexikó határon. A menedékkérelmek felfüggesztése zsarolásnak, emberrablásnak, valamint szexuális és nemi alapú erőszaknak tette ki a menekülteket. Fehéroroszország továbbra is átkényszerítette a menekülteket és bevándorlókat az EU-val közös határain, ami egyes esetekben súlyos körülmények között bekövetkezett halálesetekhez vezetett. Más európai országok és az EU nem tudta csökkenteni a harmadik országoktól való függőségét a migráció kezelésében, illetve nem tudta biztosítani a menekültek számára a biztonságos és legális útvonalak kiterjesztését.

A kormányok visszaélészerűen reagáltak az irreguláris bevándorlásra, figyelmen kívül hagyták és megkerülték a menedékkérők és menekültek jogait védő bírósági határozatokat, aláásva a jogállamiságot. Görögország következetesen figyelmen kívül hagyta az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) ítéleteit. Például az EJEB 2024-ben hozott egy ítéletet, amelyben megállapította, hogy Görögország 2014-ben megsértette az élethez való jogot a menekültek tengeren történő egyik elfogása során; az ország parti őrsége azonban aggályos módon továbbra is löfegyvereket használ a határellenőrzési műveletek során. 2024-ben az Egyesült Királyság megpróbálta hatályon kívül helyezni a Legfelsőbb Bíróság 2023-as Ruandát nem biztonságos országnak nyilvánító ítéletét, egy olyan program létrehozása érdekében, ami menedékkérőket toloncolt volna ki oda erőszakosan. A kormányváltást követően azonban a programot sikeresen beszüntették.

Ezt ellensúlyozva szolidaritási megmozdulások szerte a világon felléptek a rasszizmus és a kirekesztés ellen.

Az államoknak olyan migrációs politikát kell elfogadniuk, amely hatékonyan kezeli az egyenlőtlenséget és a kirekesztést.

FAJI ALAPÚ DISZKRIMINÁCIÓ

A faji, etnikai, kisebbségi és egyéb hátrányos helyzetű csoportoknak továbbra is rendszerszintű megkülönböztetéssel és mélyen gyökerező egyenlőtlenséggel kellett szembenéznük.

Pozitív lépés volt 2024-ben, hogy a tajvani őslakos népek jogot nyertek arra, hogy a mandarin nyelvű változatok helyett az őslakos nevüket használhassák hivatalos dokumentumokban. Azonban több országban is csorbát szenvedett az őslakosok megbecsülése. Például az új-zélandi kormány olyan új törvényeket hozott, amelyek aláásták a maoi lakosság jogait. Egyes országok kormányai, többek között Bolívia, Indonézia és Malajzia, az őslakos népek szabad, előzetes és tájékozott beleegyezése nélkül folytattak kitermelő vagy fejlesztési projekteket az őslakos emberek által követelt földterületeken.

A bűnüldözés és a jóléti ellátások területén továbbra is problémás és rendszerszintű a faji profilozás és az intézményesített rasszizmus, ami azt mutatta, hogy ez a fajta igazságtalanság mindenütt jelen van. Az amerikai kontinensen – többek között Brazíliában, Ecuadorban és az Egyesült Államokban – a bűnüldözési intézkedések főként az afroamerikaiakat célozták, vagy súlyosan aránytalanul érintették őket. Ázsiában az etnikai és vallási kisebbségek, például a nem han etnikai csoportokhoz tartozók Kínában és a tadzsikisztáni pamiri kisebbség, üldöztetéssel és rendszerszintű diszkriminációval szembesültek. Európán belül Norvégiában és Svájcban diszkriminatív faji profilalkotást alkalmaztak. Dániában, Hollandiában és Svédországban pedig a jóléti rendszerek automatizálása diszkriminatív gyakorlatot eredményezett faji alapon, illetve a nőkkel és az alacsony jövedelműekkel szemben is.

Az Egyesült Királyságban és más országokban a rasszista és idegengyűlölő erőszakot tovább szította a közösségi média.

Rengeteg szakértő, aktivista és szervezet foglalkozik a gyarmatosítás örökségével, és szüntelenül kampányolnak amellett, hogy a kormányok foglalkozzanak gyarmati múltjukkal és annak az emberi jogokra gyakorolt, máig érezhető hatásával. Augusztusban az Emberi Jogok Amerikai-közi Bizottsága elismerte, hogy a strukturális rasszizmus és a faji megkülönböztetés akadályozza az afroamerikai származású emberek és a törzsi közösségek jogainak teljes körű gyakorlását. A bizottság továbbá felszólította az államokat, hogy hajtsanak végre átfogó jóvátételi igazságszolgáltatást. Novemberben a Dekoloniale Berlin Afrika Konferencia keretein belül az afrikai kontinens és a globális diaszpórák szakértői szólították fel az európai kormányokat, hogy foglalkozzanak gyarmati múltjukkal és annak máig érezhető hatásaival. A konferencia maga a 140 évvel ezelőtt, 1884–1885 között megtartott berlini Afrika Konferencia dekolonialista ellenváltozataként jött létre.³

Az államoknak véget kell vetniük a törvényekbe és kormányzati gyakorlatokba épített faji megkülönböztetéssel, foglalkozniuk kell a rabszolgaság és a gyarmatosítás miatti jóvátételi igazságszolgáltatás kérdésével, és szembe kell nézniük a történelmi igazságtalanságok a rasszizmus és az egyenlőtlenség mai formáiban megjelenő örökségével.

NEMI ALAPÚ MEGKÜLÖNBÖZTETÉS ÉS ERŐSZAK

Számos helyen fokozódott a nemek közötti egyenlőséggel való szembenállás. A nemi alapú megkülönböztetés és a nőkkel, lányokkal és LGBTI emberekkel szembeni erőszak továbbra is elterjedt, különösen azok esetében, akik a megkülönböztetés többszörös és egymást keresztező formáit tapasztalják. Afganisztánban a nők és lányok továbbra is nemi hovatartozáson alapuló üldöztetésnek vannak kitéve (ami emberiség elleni bűncselekmény). Ráadásul a tálibok 2024-ben még súlyosabb szigorításokat vezettek be, amivel teljesen kizárták őket a közéletből és gyakorlatilag életük minden területén korlátozták őket. Argentínában 2024-ben 33 óránként jelentettek egy nő elleni gyilkosságot. Iránban a hatóságok fokozták a brutális fellépést azon nők és lányok ellen, akik szembeszálltak a kötelező fátyolviseléssel.

Az LMBTI jogok terén a visszaesések ellenére is történt némi előrelépés 2024-ben. Thaiföld lett az első délkelet-ázsiai ország, amely legalizálta az azonos neműek házasságát. Japánban ugyan a legalizáció nem történt meg, de alkotmányellenesnek nyilvánították az LMBTI emberek házasságának tilalmát. Európában további két ország, Görögország és a Cseh Köztársaság is legalizálta a melegházasságot. Japánban, Dél-Koreában és Tajvanon a nemi megerősítő ellátásra vonatkozó bírósági ítéletek előrelépést jelentettek a transznemű emberek jogainak elismerésében. Namíbiában a Legfelsőbb Bíróság megsemmisítette az azonos neműek közös megegyezésén alapuló szexuális kapcsolatát tiltó jogszabályt, bár a kormány fellebbezett a döntés ellen.

Ugyanakkor sok helyen romlott a szexuális és nemi kisebbségek jogainak a helyzete. Diszkrimináló és elnyomó törvényeket hoztak, amelyeket az LMBTI-jogokat ellenző csoportok lobbizása inspirált. Ghánában, Malawiban, Maliban és Ugandában a törvényhozó és igazságügyi hatóságok lépéseket tettek a felnőttek közötti, közös megegyezésén alapuló, azonos nemű szexuális kapcsolat bűncselekménnyé nyilvánítása vagy a tiltás fenntartása érdekében. Georgia a „családi értékekről és a kiskorúak védelméről” szóló törvényt fogadott el, amely számos homofób és transfób intézkedést tartalmaz, és látszólag nagyrészt az orosz „melegpropaganda” törvényen alapul. Bulgária betiltotta az „LMBTI-propagandát” az iskolákban. A transznemű embereket világszerte sújtotta az erőszak és emberi jogai védelmének megtagadása.

2024-ben több ország olyan szakpolitikákat vezetett be, amelyek javították a szexuális és reprodukív egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést. Franciaország lett a világ első országa, ahol az abortuszt az alkotmányban rögzített, kifejezetten garantált szabadságnak nyilvánították. Több más ország is támogatott olyan intézkedéseket, amelyek megvédik a pácienseket és az egészségügyi szolgáltatókat az abortuszklinikák előtti zaklatástól. Azonban másutt, többek között Afganisztánban, Argentínában, Chilében, Puerto Ricóban és Oroszországban olyan jogi vagy gyakorlati intézkedéseket vezettek be, amelyek nehezítették a szexuális és reprodukív egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést. Eközben egyes közösségi médiavállalatok, például a Meta és a TikTok, eltávolították az abortuszról szóló információkat a platformokról.

Sok országban továbbra is akadályozták az abortuszhoz való hozzáférést, és az abortuszjogok védelmezőit is folyamatos támadások érték. Aktivisták, támogatók és egészségügyi dolgozók tucatjait érte megbélyegzés és fenyegetés, továbbá igazságtalan büntetőeljárások, vizsgálatok, letartóztatások áldozatai lettek.

Véget kell vetni a nemi alapú megkülönböztetésnek és erőszaknak, hatályon kívül kell helyezni az elnyomó törvényeket, és biztosítani kell az átfogó szexuális és reprodukív egészségügyi információkhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférést, beleértve a biztonságos abortuszt is.

GAZDASÁGI ÉS ÉGHAJLATI IGAZSÁGTALANSÁG

Az államok nem mutattak kellő ambíciót arra, hogy kezeljék az éghajlatváltozás egyre növekvő emberi jogi költségeit. A magas infláció, az adósságtörlesztés és az adózással való visszaélés aláásta a gazdasági és szociális jogokat az országok jövedelemszintjétől függetlenül, de különösen a legalacsonyabb jövedelmű országokban. A megújuló energiára való áttéréssel összefüggésben jelentősen megnőtt az úgynevezett „kritikus ásványi anyagok” iránti kereslet, ami új emberi jogi kockázatokat rejt magában.

AZ EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

A kormányok teljes mértékben elmulasztották teljesíteni a kötelezettségeiket aziránt, hogy védelmezzék az emberi jogokat a felgyorsuló éghajlatváltozással szemben. Az ENSZ Környezetvédelmi Programja megállapította, hogy az évszázad végére 3 Celsius-fokos

felmelegedés várható az iparosodás előtti szinthez képest. 2024 májusában arról számoltak be, hogy az előző 12 hónap átlaghőmérséklete több, mint 1,5 fokkal haladta meg az iparosodás előtti szintet. ⁴

A 2024-ben tapasztaltak megmutatták, hogy az éghajlatváltozás emberi jogi költségei még a jelenlegi felmelegedés mellett is elfogadhatatlanul magasak. Az éghajlatváltozás gyakoribbá és súlyosabbá tette az olyan természetellenes katasztrófákat, mint a hurrikánok, ciklonok, erdőtűzek és heves esőzések. Mindezek növelték a halálesetek és a kényszerű kitelepítések számát, valamint éhínséghez és más emberi jogi sérelmekhez vezettek. A bangladesi és indiai áradások 2024-ben százezreket kényszerítettek lakóhelyük elhagyására. Az éghajlatváltozás miatt Afrikában még több ember kényszerült elhagyni az otthonát, hozzáadva a kényszerből elvándorlók már így is többmilliós nagyságú számához. ⁵

Egyes kormányok olyan gazdasági ágazatokba és projektekbe történő beruházásokkal növelték gazdaságukat, amelyek sértik az emberi jogokat, beleértve az egészséges környezethez való jogot. Az ilyen beruházások gyakran elégtelenül szabályozottak, és profitmaximalizálásra ösztönzik a cégeket, tekintet nélkül az emberi jogokat érintő „járulékos” károkra. A kormányok például jelentős mértékű közvetlen és közvetett, az adófizetők által finanszírozott támogatásokat nyújtottak a fosszilizálóanyag-iparnak annak ellenére, hogy az világszerte jelentős emberi jogi károkért felelős. Befektettek továbbá nagyszabású turisztikai projektekbe, illetve az éghajlati válság olyan nem bizonyított megoldásaiba, amelyek megvalósítása emberi jogi visszaélésekkel járhat – ilyen például a szén-dioxidmegkötés és -tárolás, valamint a hidrogénelőállítás. Egyes esetekben ezek a projektek kényszerkilakoltatásokkal, jelentős szennyezéssel és egyéb emberi jogi sérelmekkel jártak.

A legnagyobb szén-dioxid kibocsátásért felelős országok csak csekély összegekkel támogatták az éghajlati károkat közvetlenül elszenvedő, alacsonyabb jövedelmű országokat az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásban. A klímaváltozáshoz való adaptáció kritikus fontosságú, ugyanis segíthet a halálozások és más emberi jogi károk minimalizálásában, ehhez viszont szükségesek olyan rendkívül költséges intézkedések, mint például a hatékony korai előrejelző rendszerek, a felkészült egészségügyi rendszerek és a vészhelyzeti infrastruktúra kiépítése. A hasonló programok finanszírozásának egy része olyan kölcsönökből valósul meg, amelyek tovább növelik az alacsony jövedelmű országok eladósodottságát.

Az éghajlati igazságságosság leghangosabb követelői klímaaktivisták és -közösségek csoportjai voltak. Egyesek hazai vagy nemzetközi bíróságokhoz fordultak, hogy rákényszerítsék a kormányokat a fosszilis tüzelőanyagok kivonásának felgyorsítására, azonban a kormányok nem mindig hajtották végre az ítéleteket. Az EJEB 2024 áprilisában hozott három döntése tisztázta az államok emberi jogi kötelezettségeit az éghajlati válsággal összefüggésben. ⁶ Az egyik döntés szerint Svájc nem teljesítette az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére vonatkozó kötelezettségeit, de a svájci parlament elutasította a döntést. Eközben a Nemzetközi Bíróság (ICJ) megkezdte az éghajlatváltozással kapcsolatos tanácsadói vélemény meghallgatását, amelyet a csendes-óceáni Vanuatu szigetország diákjainak kezdeményezésére indítottak el.

Minden kormánynak gyorsan, igazságosan és a finanszírozásban való aktív részvétellel kellene kivezetnie a fosszilis tüzelőanyagokat, és fel kellene hagynia a fosszilizálóanyag-ipar támogatásával. A történetileg legnagyobb kibocsátó országoknak és más, erre képes országoknak támogatást kellene nyújtaniuk az éghajlatváltozás által leginkább sújtott, alacsonyabb jövedelmű országoknak az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásukban. ⁷

GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS JOGOK

Az éghajlatváltozás súlyosbodása mellett a globális konfliktusok, a magas infláció és adósságtörlesztés, a rossz vállalati szabályozások és a kiterjedt adóelkerülések is fokozódtak. 2024-ben az alacsonyabb jövedelmű országok adósságfizetési kötelezettségei az elmúlt 30 év legmagasabb szintjére emelkedtek, ami azt eredményezte, hogy sok országban nem tudtak elegendő összeget fordítani az egészségügyi és oktatási költségek fedezésére. A tisztességtelen adórendszerek, valamint a vállalati és egyéni adóelkerülés elleni sikertelen fellépés miatt a kormányok elesetek a gazdasági és szociális jogok érvényesítéséhez szükséges bevételektől. Ennek eredményeképpen a mélyszegénység és az egyenlőtlenség mértéke súlyosbodott. A szegénység és a konfliktusok, valamint az éghajlatváltozás okozta aszály és más természetellenes katasztrófák százmilliók számára okoztak súlyos élelmezési bizonytalanságot. 2024-ben éhínség volt Gázában, Haitin és Szudánban. A humanitárius segítségnyújtás az azonnali szükségletek kevesebb, mint felét tudta csak kielégíteni világszerte.

A tiltakozások növekvő kriminalizálása ellenére aktivisták és közösségek tiltakoztak, illetve polgári engedetlenségben vettek részt, hogy kifejezzék a megélhetéssel kapcsolatos aggodalmaikat. Emellett 2024-ben elindult egy nemzetközi adóügyi együttműködésről szóló ENSZ-keretegyezmény kidolgozása. Ez az egyezmény megteremtheti az alapját egy igazságosabb globális adórendszer kialakításának, amely erőteljesebben akadályozná meg a visszaéléseket, és így azt is elősegítené, hogy a kormányok az egészséghez, az oktatáshoz és a szociális biztonsághoz való jog érvényesítésébe fektessenek be. Az egyezmény alapjai lerakása mellett elsőprő többség, 110 ország szavazott, míg 44 ország tartózkodott, és mindössze nyolc ország szavazott ellene.

Az államoknak gyors lépéseket kell tenniük az ENSZ adóegyezmény kidolgozására, elfogadására és végrehajtására, és közben mindent meg kell tenniük az adóelkerülések megelőzésére.

VÁLLALATI ELSZÁMOLTATHATÓSÁG

A vállalati szereplők igyekeztek befolyásolni a törvényhozást és a politikát, hatósági szabályozásuk pedig gyengének bizonyult ahhoz, hogy emberi jogi kötelezettségeik teljesítését kikényszerítsék, ami így jogsértések széles körét tette lehetővé. A legtipikusabb vállalati jogsértések közé tartozik a közel élő közösségek ivóvizének, halászerületeinek, termőföldjeinek és levegőjének a szennyezése, valamint a tájékoztatáshoz és a beleegyezéshez való jog eltiprása.

A megújuló energiára való áttállással kapcsolatban jelentősen megnőtt az úgynevezett „kritikus ásványi anyagok” iránti kereslet, ami új emberi jogi kockázatokat vet fel. A vezető elektromos járműgyártók nem tudták bizonyítani a nemzetközi emberi jogi normáknak való megfelelésüket, sőt, még saját irányelveiket sem hajtották végre.⁸

Némi előrelépés azonban történt. A legfontosabb, hogy az EU 2024-ben új vállalati elszámoltathatósági szabályozást vezetett be, amely előírja a nagyvállalatok számára az emberi jogokra, a környezeti hatásokra és az éghajlatra vonatkozó új szabályok betartását. Bár a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló irányelv komoly kihívásokkal néz szembe, ez a világ eddigi legjelentősebb kísérlete arra, hogy kötelező emberi jogi átvilágítási szabályokat vezessen be az ENSZ Üzleti és Emberi Jogi Alapelveivel összhangban.

Fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló irányelv keretein belül, az EU-nak el kell utasítania az emberi jogi, a környezeti és az éghajlati védelem meggyengítésére irányuló erőfeszítéseket, és más regionális blokkoknak is követniük kell a példát saját átvilágítási szabályozásaikkal.

TECHNOLÓGIA ÉS EMBERI JOGOK

Az Egyesült Államokban 2024-ben tartott választások rávilágítottak a nagy technológiai vállalatok óriási hatalmára. Ez megmutatkozott mind a technológiai fejlesztésekről és szabályozásokról tartott tárgyalások során, valamint a technológia elősegítette az LGBTI-emberek és mások jogainak megsértését. Mindezekből levonható a következtetés, hogy világszerte sürgősen szükség van emberi jogi szempontú technológiai szabályozásra. Megfelelő szabályozás nélkül a kormányok egyre több lehetőséget találtak arra, hogy visszaéljenek kémprogramokkal és más megfigyelési eszközökkel, és a közsférában is megerősítették az egyenlőtlenségeket az új, mesterséges intelligencia által nyújtott technológiákra támaszkodva. Eközben a közösségi médiavállalatok továbbra is lehetővé tették a gyűlöletkeltő és erőszakos tartalmak terjedését.

VISSZAÉLÉS A TECHNOLÓGIÁVAL

Az arcfelismerő technológiák a világ számos régiójában akadályozták a tiltakozáshoz való jogot. Egyes országokban a rendőrség fejlett kamerákkal felszerelt drónokkal és autókkal figyelték a békés tüntetőket. Ez a gyakorlat sérti a magánélethez való jogot, visszatartó erőként hat arra, hogy az emberek a békés gyülekezéshez való jogukkal éljenek, és diszkriminatív hatása lehet.

A kémprogram-technológiák a világon egyre szélesebb körben vannak jelen. Új digitális biztonsági fenyegetések jelentek meg, mint például az online reklámkövetéssel való visszaélés, azaz az internetfelhasználók reklámokkal való interakcióira vonatkozó adatok gyűjtése. Eközben az átláthatóság és a szabályozás hiánya továbbra is homályban tartja a megfigyelési technológiák, például a kémprogramok zavaros kereskedelmét. 2024-ben Indonéziában bizonyítékokat tártak fel arra, hogy rendkívül invazív kémprogramokat és megfigyelési termékeket értékesítettek vállalatok és állami szervek részére. A külföldön tanuló kínai és hongkongi diákokat továbbra is megfigyelték a kínai és más alkalmazások, digitális platformok használata során. A technológia által elősegített nemi alapú erőszak, amelyet néha megfigyeléssel is elősegítettek, egyre nagyobb fenyegetést jelentett a nők és az LGBTI-aktivisták számára többek között Thaiföldön és Ugandában.

A kémprogramokkal kapcsolatos visszaélésekért felelősségre vonást követeltek egyes államok mellett a civil társadalom aktivistái, beleértve az Amnesty Internationalt. 2024-ben folytatódott az NSO Group kémprogramgyártó céggel szembeni peres eljárások többek között Thaiföldön és az Egyesült Államokban, annak ellenére, hogy Izrael a folyamat megakasztásával próbálkozott. Multilaterálisan azonban a kémprogramokkal kapcsolatos erőfeszítések elsősorban az önkéntes magatartási kódexekre összpontosítottak. Franciaország és az Egyesült Királyság például 2024-ben elindította a Pall Mall-folyamatot, amely a kereskedelmi célú kibernetikai behatolással kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik államok, a magánszektor és a civil társadalom összefogásával. Eközben az Amnesty International továbbra is új eszközöket hozott létre és tett elérhetővé az aktivisták számára, hogy megvédjék magukat visszaélésekkel szemben.⁹

A jogellenes megfigyelést és eszközeit meg kell tiltani. Szilárd biztosítékokat kell bevezetni a visszaélések elleni védelem érdekében és biztosítani kell az áldozatok számára a jogorvoslatot.

AZ ÚJ TECHNOLÓGIÁK NEM MEGFELELŐ SZABÁLYOZÁSA

Egyes államok visszaléptek az új technológiák szabályozására vonatkozó kötelezettségvállalásaiktól. Ez részben az amerikai kormányzatban bekövetkezett változásoknak, részben az iparági érdekek által kifejtett erős nyomásnak köszönhető. Az államok egyre mélyebben integrálják a mesterséges intelligencia által nyújtott új technológiákat a közfűzfa feladataiba, és lehetővé tették a mesterséges intelligenciával működő rendszerek fejlesztését és elterjedését a jóléti, rendőri, migrációs és katonai területeken. Ezeket a

technológiákat gyakran a kormányzati hatékonyság, a költségmegtakarítás vagy más megszorító intézkedések indoklásával vetik be, de a valóságban súlyosbítják a meglévő diszkriminációt, növelik a nemek közötti egyenlőtlenségeket, és megerősítik a berögződött faji, társadalmi-gazdasági hatalmi rendszereket.¹⁰

Az automatizált eszközök használata a szociális jóléti védelem terén diszkriminatív és igazságtalan döntésekhez vezetett.¹¹ A károkat részben az okozza, hogy egy új, de egyre elterjedtebb technikát (Entity Resolution) amellyel az államok, például India, különböző adatbázisokban azonosítanak és összekapcsolnak személyes adatokat, hibásan alkalmaznak.¹²

A mesterséges intelligencia szabályozását világszerte hátráltatják azok a narratívák, amelyek az USA-t és Kínát egy fegyverkezési verseny résztvevőiként állítják be, és ahol a szabályozás a versenyben való lemaradást és nemzetbiztonsági kockázatot jelentene. A narratíva alapján a szabályozás akadályozza az innovációt, így támogatják a gyors, ellenőrizetlen mesterséges intelligencia-fejlesztést.

A kormányoknak többet kellene tenniük a mesterséges intelligenciával kapcsolatos technológiák és az azokat előállító vállalatok szabályozásáért. A hasonló technológiák fejlesztésénél az emberi jogok figyelembe vétele elengedhetetlen.

A KÖZÖSSÉGIMÉDIA-VÁLLALATOK ÜZLETI MODELLJE

A közösségimédia-vállalatok visszavonták azokat a védelmi intézkedéseket, amelyek a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett személyek védelmére irányultak. Emellett továbbra is olyan üzleti modellt működtetnek, amely rendszerszerűen a felhasználók aktivitását helyezi előtérbe, elősegítve a gyűlöletkeltő és erőszakos tartalmak terjedését. Ez az üzleti modell a fiatal generációt érintette a legsúlyosabban.¹³ 2024-ben világszerte ifjúsági aktivistákat fenyegettek és zaklattak online. A Fülöp-szigeteken államilag támogatták az ifjúsági aktivisták szélsőségesessé címkézését (red-tagging), valódi politikai irányultságuk és hovatartozásuk figyelembe vétele nélkül.

Az EU vegyes megítélésű precedenst teremtett a technológiai szabályozás terén. A 2024 februárjában hatályba lépő digitális szolgáltatásokról szóló rendelet kötelezettségeket rótt az online platformokra és keresőmotorokra az emberi jogok tiszteletben tartásának biztosítása érdekében.¹⁴ Az Európai Bizottság ezután úgy döntött, hogy vizsgálatot indít a TikTok ellen annak gyanújaival, hogy megszegte a fiatal felhasználók védelméről szóló szabályozást.¹⁵ Az EU 2024 augusztusában hatályba lépő mesterséges intelligenciáról szóló rendelete korlátokat szabott a mesterséges intelligencia néhány, a leginkább jogsértő felhasználásának. A rendelet azonban továbbra sem állította az embereket és jogait a szabályozás középpontjába.¹⁶

További pozitív hír, hogy Etiópiában az emberi jogi visszaélések áldozatai részsikereket értek el a Facebook felelősségre vonásában, azon károk esetében, amelyeket a Facebook okozott vagy amelyekhez hozzájárult a techóriás. Máshol azonban a közösségi média által okozott károk kezelésére javasolt jogszabályok gyakran túlságosan széles körűek voltak, vagy a gyermekek és fiatalok közösségi médiához való hozzáférést kívánták korlátozni anélkül, hogy a közösségi üzleti vállalkozások modelljének alapvető problémáival foglalkoztak volna, vagy megfelelően figyelembe vették volna a gyermekek és fiatalok véleményét.

Az államoknak megfelelően szabályozniuk kell a közösségimédia-vállalatok működését az emberi jogok védelme érdekében. Maguknak a vállalatoknak is el kell távolodniuk a jogellenes, megfigyelésen alapuló üzleti modelljüktől.

1. *Obligations of State Parties on Addressing and Eradicating Xenophobia and Its Impact on the Rights of Migrants, Their Families, and Other Non-Citizens Affected by Racial Discrimination*, 4 April 1

2. *Primer: Defending the Rights of Refugees and Migrants in the Digital Age*, 5 February; *The Digital Border: Migration, Technology and Inequality*, 21 May 1

3. "Global: Africans and people of African descent call on Europe to reckon with their colonial legacies", 18 November 1
4. "Global: Record-breaking 12-month run of global heat underlines urgency of action to deliver climate justice", 5 June 1
5. "Africa: Richer countries must commit to pay at COP29 as climate change forcibly displaces millions across Africa", 4 November 1
6. *Climate Inaction, Ruled Out! European Court Clarifies State Obligations to Tackle the Climate Crisis*, 21 August 1
7. *Amnesty International Recommendations to Parties to the UNFCCC on Human Rights Consistent Climate Action in 2024*, 23 October 1
8. *Recharge for Rights: Ranking the Human Rights Due Diligence Reporting of Leading Electric Vehicle Makers*, 15 October 1
9. "Amnesty International's Security Lab unveils new tools to support civil society against digital threats", 5 June 1
10. *Briefing: Gender and Human Rights in the Digital Age*, 10 July 1
11. *Briefing: Social protection in the Digital Age*, 6 March 1
12. *Use of Entity Resolution in India: Shining a Light on How New Forms of Automation Can Deny People Access to Welfare*, 30 April 1
13. "Three out five young activists face online harassment globally for posting human rights content", 1 July 1
14. "EU: Landmark Digital Services Act must be robustly enforced to protect human rights", 17 February 1
15. "EU/Global: European Commission's TikTok probe aims to help protect young users", 19 February 1
16. "Statement: EU takes modest step as AI law comes into effect", 1 August 1

EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA REGIONÁLIS ÖSSZEFOGLALÓJA

KELET-EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA

Oroszország Ukrajnával szembeni agressziója meghatározta a válságos emberi jogi helyzetet a régióban. A háború és a tekintélyelvűség térnyerése közösen egy olyan környezetet teremtett, amelyben egyre kevesebb ország tesz eleget az emberi jogi kötelezettségeinek. Teret nyert a nemzeti és nemzetközi intézmények rombolása, és az emberi jogok védelmezői továbbra is súlyos támadások sorozatának vannak kitéve.

Oroszország többszörösen megsértette a nemzetközi humanitárius jogot és a nemzetközi jogba ütköző bűncselekményeket követett el. Bizonyított, hogy Oroszország közvetlenül támadott polgári infrastruktúrákat, ami az áldozatok számának drámai emelkedéséhez, és az ukrainai életkörülmények nagymértékű romlásához vezetett. A támadásoknak különösen kitéttek a gyermekek és más veszélyeztetett csoportok.

Oroszország bűncselekményei, valamint az Örményország és Azerbajdzsán közötti konfliktusban elkövetett jogsértések továbbra is büntetlenül maradtak. De más kelet-európai és közép-ázsiai kormányok is támadásokat indítottak az emberi jogok ellen. A felelőségre vonás ezeken a helyeken is valószínűtlen. A civil társadalom folyamatos és közvetlen támadása dermesztő légkört eredményezett. A megfélemlítés eszközeként jogvédőket börtönöztek be vagy kényszerítettek száműzetésbe. A bizonytalan légkör ellenére a békés tüntetések folytatódtak, de ezek hatása láthatóan csökkent.

Nemi identitáshoz kapcsolódó, szexuális és reprodukzív jogokat elfojtották, a szélsőségek és a terrorizmus elleni harcra, illetve a „hagyományos értékekre” hivatkozva. A nemzetközi szervezetek által végzett ellenőrző munkát egyre inkább korlátozták. A száműzetésben élő aktivisták határokon átnyúló üldözése fokozódott, ami tisztán jelzi a nemzeti és nemzetközi emberi jogi mechanizmusok gyengülését.

A vallás vagy meggyőződés kinyilvánításának szabadsága is tovább szűkült. Az igazságszolgáltatásokat nyíltan fegyverként használták a másként gondolkodók elnyomására, és a kínzás és egyéb bántalmazás továbbra is széles körben elterjedt. Nőtt a nemi alapú erőszak. A menekültek jogai tovább csorbultak.

Nőtt a fosszilis tüzelőanyagok kitermelése és fogyasztása, növelve a légszennyezettség szintjét és a súlyos egészségügyi kockázatok megjelenését.

A NEMZETKÖZI HUMANITÁRIUS JOG MEGSÉRTÉSE

Oroszország újabb háborús bűncselekményeket követett el és továbbra sem hagyott fel a polgári infrastruktúra szisztematikus támadásával Ukrajnában. A polgári áldozatok száma 2023-hoz képest nőtt. A lakott területeket érintő támadások hatására az ukrán civilek életkörülményei tovább romlottak, különös veszélynek kitéve a gyermekeket, az idősebbeket és az egyéb védett csoportokat. Ukrajna hőenergia-termelő kapacitásának 70%-át érintették Oroszország támadásai, rendszeres áramkimaradásokat okozva. A harcokban való részvétel miatt számos ukrán hadifoglyot állítottak törvénytelenül bíróság elé Oroszországban és az oroszok által megszállt ukrán területeken.

Oroszország több száz civil áldozatról számolt be az orosz területeken végrehajtott ukrán támadások következtében; a számok független forrásból való ellenőrzésére nem volt lehetőség.

A múltban elkövetett jogsértők továbbra is büntetlenül maradtak az Örményország és Azerbajdzsán közötti Hegyi-Karabakh régióban lévő területi viták miatt kialakult konfliktusban. Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint Oroszország emberi jogokat sértett, köztük az élethez

való jogot is a Georgiához tartozó Dél-Oszétia és Abházia határainak meghatározása és határrendészeti tevékenysége során.

A háborús és emberiség elleni bűncselekményekkel kapcsolatos valamennyi vádat pártatlanul és függetlenül ki kell vizsgálni, többek között az egyetemes joghatóság elve alapján.

VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

A kritikus hangokat egyre inkább elnyomta a hatalom hazaárulás vádjával és a nemzetbiztonság veszélyeztetésének ürügyével. „Külföldi ügynökké” nyilvánították a hatalommal egyet nem értőket, valamint a szélsőségek és a terrorizmus elleni, illetve homofób törvényeket hoztak elhallgattassukra. Mindezt a „hagyományos értékek” védelmével támasztottak alá. A támadások a társadalom széles körét érintették: az emberi jogok védelmezőitől kezdve a művészek, újságírók, drámaírók, át az ügyvédekig senkit nem kíméltek.

Fehéroroszországban a „szélsőséges tevékenységekben részt vevő személyek listája” már 4700 főre duzzadt, és a „szélsőséges tartalom” címkével ellátott, majd betiltott online, nyomtatott és sugárzott anyagok száma majdnem megduplázódott. Georgiában szintén egyre gyakoribb a kormánykritikusok zaklatása és az ellenük elkövetett erőszakos cselekmények. Számos aktivista és tüntető szenvedett el brutális támadásokat ismeretlen támadóktól, akiket néhány esetben a hatóságok bátorítottak vagy bujtottak fel.

Kirgizisztánban több tucat független újságíró, aktivista, blogger és kommentelő nézett szembe büntetőjogi felelősségre vonással, feltételezhetően a kritikus megszólalásaik megtorlásaként. Moldova békeidőkre is kiterjesztette az árulás elleni jogszabályok hatályát. Tádzsikisztán egy új törvényt fogadott el, ami betiltotta a „nemzeti kultúrától idegen” ruházatot. Üzbegisztán legutóbbi információs törvénye megtiltotta a „szeparatizmust” és a „vallási szélsőségességet” népszerűsítő, vagy az állammal szembeni tiszteletlenséget kifejező információk terjesztését.

EGYESÜLÉSI SZABADSÁG

A civil tér egyre szűkül, állandó megfigyeléssel kell a civil szervezeteknek szembenéznük és működésük is veszélyben van. Kirgizisztán orosz mintára úgynevezett „külföldi ügynök”-törvényt fogadott el. A külföldi finanszírozásban részesülő és homályosan meghatározott „politikai tevékenységet” folytató nem kormányzati szervezeteket arra kötelezte, hogy „külföldi képviselőként” regisztráltassák magukat. A lépés számos szervezetet arra kényszerített, hogy korlátozza vagy szüntesse meg nem kormányzati szervezetként való működését. Hasonlóképpen Georgia is elfogadta a külföldi befolyás átláthatóságáról szóló törvényt, amely a bevételek több, mint 20%-át külföldi forrásból fogadó szervezeteket arra kényszeríti, hogy külföldi ügynököknek nyilvánítsák magukat, és arra kényszerítik őket, hogy feleljenek meg az elnyomó jogszabályoknak. Azerbajdzsánban a nem kormányzati szervezetek és a független média továbbra is önkényes korlátozásokkal nézett szembe, ideértve a nyilvántartásba vétel megtagadását és az adminisztratív korlátokkal járó jelentéstételi követelményeket. Tádzsikisztánban folytatódott a nem kormányzati szervezetek bezárása, az elmúlt években 700 szervezetet zártak be. Oroszország 55 szervezetet bélyegzett önkényesen „szélsőségesnek”, köztük az őslakos népek jogaiért küzdő szervezeteket. A „külföldi ügynökként” megjelölt személyek és szervezetek listája 169-cel bővült az országban.

A BÉKÉS GYÜLEKEZÉS SZABADSÁGA

A békés gyülekezés mozgásterét tovább szűkült. Új, indokolatlanul korlátozó jogszabályokat vezettek be, és a tüntetőkkel szemben jogellenes erőszakot alkalmaztak. Ez, valamint az egyesülési szabadság terének szűkítése elriasztó hatással volt, és egyre kevesebben vettek

részt emberi jogi aktivizmusban, így elriasztva azokat is, akik a vezetők következő generációját alkothatnák.

Georgiában a rendőrség nem állt meg a tüntetők százainak megverésénél, megsebesítésénél és őrizetbe vételénél, aktivisták otthonaiban és irodáiban is tartottak házkutatást és voltak letartóztatások.

Oroszországban a prominens ellenzéki vezető, Alekszej Navalnij gyanús halálát követően a börtönben több száz embert tartóztattak le, és több tucatnyian kaptak súlyos büntetést, köztük pénzbírságot és elzárást. Örményországban a rendőrség több alkalommal is jogellenes erőszakot alkalmazott a tüntetőkkel szemben az áprilisban és májusban Nikol Pashinyan miniszterelnök lemondását követelő nagyszabású tüntetések során. Kazahsztánban a gyülekezésekkel kapcsolatos jogszabályok szerinti „szabálysértések” lehetővé tették a hatóságok számára, hogy a tüntetőket jóval azok elkövetését követően is börtönbe zárják.

A kormányoknak hatályon kívül kell helyezniük a véleménynyilvánítást, az egyesülés és a békés gyülekezés szabadságát korlátozó törvényeket és gyakorlatokat, és fel kell hagyniuk az ellenvélemények és az emberi jogi helyzetről szóló viták elfojtásával.

VALLÁS- ÉS LELKIISMERETI SZABADSÁG

A vallás- és a lelkiismereti szabadság Kelet-Európában és Közép-Ázsiában tovább szűkült. Ukrajna törvénybe foglalta az „orosz befolyás alatt álló vallási szervezetek” betiltását. Mindeközben Oroszországban a háborúellenes véleményt hangoztató ortodox papokat eltávolították vagy megfélemlítették, és folytatódott a Jehova tanúinak bebörtönzése. Fehéroroszországban a kormány politikájához nem igazodó vallási szereplők zaklatással és letartóztatásokkal szembesültek. Tádzsikisztánban továbbra is sérülnek a pamiri kisebbség jogai a meggyőződésük gyakorlásához és kultúrájuk megőrzéséhez.

A kormányoknak hatékony jogi és politikai intézkedéseket kell hozniuk, hogy teljes mértékben védjék, előmozdítsák és garantálják a vallás- és lelkiismereti szabadság megkülönböztetés nélküli érvényesülését.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB BÁNTALMAZÁS

A kínzás és egyéb bántalmazás továbbra is súlyos probléma, és az elkövetők túlnyomórészt büntetlenséget élveznek. Az ENSZ független szakértői elítélték az ukrán civilek és hadifoglyok orosz hatóságok általi rendszerszintű és összehangolt kínzását. A túlélők súlyos verésekről, áramütésekről, szexuális erőszakról, alvásmegvonásról és színlelt kivégzésekről számoltak be. Az Európa Tanács nyilvánosan elítélte, hogy Azerbajdzsán nem hajlandó foglalkozni a rendőrség által széles körben alkalmazott kínzásokkal és egyéb bántalmazásokkal. Fehéroroszországban öt politikai fogoly hunyt el 2024-ben, míg mások olyan hosszú ideig voltak elzárva, hogy az erőszakos eltüntetésnek minősült. A novemberi és decemberi tüntetések során Georgiában őrizetbe vett 400 ember többsége bántalmazásról számolt be; többeket súlyos sérülésekkel szállítottak kórházba, és sokaktól megtagadták az orvosi ellátást. Tádzsikisztánban a méltánytalanul bebörtönözött pamiri emberi jogi ügyvéd, Manuchehr Kholiknazarov egészségi állapota súlyosan leromlott, megtagadták tőle a megfelelő orvosi ellátást, miközben a hatóságok figyelmen kívül hagyták a szabadon bocsátására irányuló nemzetközi felhívásokat. Kazahsztánban továbbra sem sikerült elszámoltatni a 2022. januári tüntetések során a biztonsági erők által, széles körben elkövetett állítólagos kínzások felelőseit.

A hatóságoknak mindent meg kell tenniük a kínzás és egyéb bántalmazások megszüntetéseért, és tisztességes eljárások keretében bíróság elé kell állítani azokat, akiket bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak.

TISZTESSÉGTelen ELJÁRÁSOK

A kirgizisztáni Kempir Abad-ügy 22 vádlottját felmentették a politikai indíttatású vádak alól. Egyre több országban azonban az igazságszolgáltatási rendszereket az elnyomás eszközeként

használják a másként gondolkodók üldözésére. Nőtt a távollétükben elítéltek száma.

Fehéroroszországban ellenzéki embereket, emberi jogi aktivistákat és ügyvédek ítétek hosszú börtönbüntetésre. Szvjatlana Csihanouskaja ellenzéki vezetőhöz kötődő húsz számúzott újságíró 10-től 11 és fél évig terjedő börtönbüntetést kapott államellenes bűncselekmények és „szélsőségeség” vádja miatt. Oroszországban jelentősen nőtt a hazaárulásért és kémkedésért kiszabott ítéletek száma. Georgiában a hatóságok nyíltan eszközként használták az igazságszolgáltatási rendszert a kormányellenes tüntetések leverésére, és a bíróságok rendszeresen figyelmen kívül hagyták a kínzásra utaló bizonyítékokat. Tádzsikisztánban az önkényesen betiltott ellenzéki csoportok tagjait bebörtönözték, míg az ügyvédeknek munkájuk miatt megtorlásokkal kellett szembenéznük.

A hatóságoknak garantálniuk kell a tisztességes eljáráshoz való jogot, és tartózkodniuk kell attól, hogy az igazságszolgáltatási rendszerrel visszaélve üldözzék a másként gondolkodókat.

NEMI ALAPÚ HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS ÉS ERŐSZAK

Örményországban és Kazahsztánban a családon belüli erőszak túlélőinek védelmében előrelépések történtek. Másutt a nemi alapú erőszak gyakoribb lett. 80%-kal több családon belüli erőszakot jelentettek az ukrán hatóságok 2023-hoz képest. Kirgizisztánban 37%-kal romlottak az adatok. Türkmenisztánban a módosítások azt írták elő, hogy a bíróságoknak elsősorban a házastársak kibékítésére kell törekedniük válás esetén, még akkor is, ha családon belüli erőszak történt.

A hatóságoknak fel kell lépniük a nemi alapú erőszak minden formája ellen, és a problémát a gyökerénél kell kezelniük.

LMBTI EMBEREK JOGAI

A „hagyományos értékekre” hivatkozó intézkedések hatására az LMBTI emberek jogai sérültek. Georgia elfogadott egy törvényt a „családi értékekről és a kiskorúak védelméről”, benne számos homofób és transzfób intézkedéssel. Az elfogadott törvény láthatólag az orosz „melegpropaganda” törvény mintájára íródott. Fehéroroszország frissítette a pornográfia definícióját, hogy magába foglalja a „nem hagyományos szexuális kapcsolatokat és/vagy szexuális viselkedést”. Kazahsztánban azonban egy „LMBTI propaganda” kriminalizálására irányuló petíció olyan felháborodást váltott ki, hogy a javasolt törvény tárgyalásait elhalasztották. Türkmenisztánban és Üzbegisztánban továbbra is bűncselekmény maradt a férfiak közötti, beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolat.

A kormányoknak minden diszkriminatív törvényt, szabályt és gyakorlatot hatályon kívül kell helyezniük, beleértve az azonos neműek közös megegyezésen alapuló szexuális kapcsolatának kriminalizálását is.

GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS JOGOK

Egyre több gyermek maradt megfelelő, az emberi fejlődéséhez szükséges feltétel nélkül. Az ENSZ jelentése szerint a tádzsikisztáni gyermekek kétharmada élelmiszer-szegénységben szenvedett, 34%-uk pedig súlyos szegénységben élt. A kirgizisztáni lakosság fele nem tudta kielégíteni alapvető táplálkozási szükségleteit, és a gyermekek aránytalanul nagy mértékben voltak érintettek.

A gyermekek minőségi oktatáshoz való joga sérült Oroszországban és az oroszok által megszállt ukrajnai területeken, ahol az iskolai tanterv olyan indoktrinációs órákat tartalmazott, amelyek Oroszország Ukrajna elleni háborúját dicsőítették. Oroszország megtiltotta az bevándorló gyermekek iskolai beiratkozását, hacsak nem tették le az orosz nyelvvizsgát és hacsak nem tartózkodnak legálisan az országban.

A kormányoknak biztosítaniuk kell mindenki számára a megfelelő életszínvonalat és a minőségi oktatáshoz való jogot.

MENEKÜLTEK ÉS BEVÁNDORLÓK JOGAI

A menekültek jogai továbbra is sérültek. A Hegyi-Karabahból Örményországba menekült több, mint 100 000 etnikai örmény továbbra sem látott esélyt a biztonságos visszatérésre.

Kazahsztánban az üzbeigisztáni autonóm Karakalpakisztán Köztársaságból származó aktivisták a kényszerű visszatoloncolás, a kínzás és a hosszú börtönbüntetés veszélyével néztek szembe. Fehéroroszország hatóságai továbbra is menekülteket kényszerítettek az EU-val közös határain átkelni. Az orosz hatóságok bevándorlásellenes retorikát folytattak, az orosz régiók pedig a külföldiek bizonyos foglalkozásokban való munkavégzését tiltó törvényeket hoztak.

A hatóságoknak biztosítaniuk kell a biztonságot és a nemzetközi védelmet azoknak, akik üldöztetés áldozatai vagy jogsértések elől menekülnek. Senkit nem küldhetnek vissza olyan helyre, ahol emberi jogi visszaélések veszélye fenyegeti.

AZ EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

Azerbajdzsánban tarották a COP29-et, de nem volt előrelépés a regionális és globális klímaigazgasságban. A csúcstalálkozóról kizárták az azerbajdzsáni aktivistákat és jogvédőket. Az esemény előtt és után is üldözték őket, így teremtve meg a megfigyelés légkörét. Az olaj- és földgáztermelés tovább növekedett, miközben az országok többsége nem mutatott elkötelezettséget sem a klímaváltozás kezelésére, sem a fosszilis tüzelőanyagoktól való függőség csökkentésére.

A légszennyezés mértéke továbbra is súlyos hatással van az emberi egészségre. A fosszilis tüzelőanyagok folyamatos égetése tovább növeli az egészségügyi kockázatokat. A Világbank tanulmánya szerint például az üzbeigisztáni fővárosban, Taskentben a légszennyezés évente mintegy 3000 korai elhalálozásért volt felelős.

A természetes erőforrások örményországi, azerbajdzsáni és georgiai kitermelése által okozott károk ellen tiltakozó aktivistákat a hatóságok elhallgattatták.

Kelet-Európa és Közép-Ázsia magas kibocsátású országainak vezető szerepet kell vállalniuk a klímaváltozás mérséklésében, beleértve a fosszilis tüzelőanyagok kitermelésének és támogatásának leállítását. A kormányoknak azonnali intézkedéseket kell hozniuk az egyének és közösségek védelme érdekében, a klímaváltozás és az extrém időjárási körülmények kockázataival és hatásaival szemben.

NYUGAT-, KÖZÉP- ÉS DÉLKELET-EURÓPA

Az identitásalapú diszkrimináció, profilalkotás, megbélyegzés és zaklatás, legyen az faji, vallási, nemi vagy szexualitáson alapuló, súlyos emberi jogi kihívást jelentett. A gyűlölet-bűncselekményekben is növekedő tendenciát figyelhattunk meg.

Homályos megfogalmazású terrorellenes törvényeket használtak a véleménynyilvánítás, az egyesülés és a gyűlekezés szabadságának elnyomására. A rendőrség szükségtelen vagy túlzott erőszakot alkalmazott békés tüntetők ellen. Néhányukat békés polgári engedetlenségük miatt fosztották meg a szabadságuktól. A megfigyelési technológiák széleskörű használata elrettentő hatással volt.

Elnyomó törvények sokaságát vetették be, hogy elrettentsék és megbüntessék azon tiltakozókat, akik a palesztinokkal vállaltak szolidaritást vagy az Izrael által elkövetett gázai népiártást illeték kritikával. Az európai kormányok nemzetközi jog iránti elkötelezettsége hiányos volt, ugyanis egyes tisztviselők intézkedésekkel akadályozták Izrael felelősségre vonását. Annak ellenére, hogy a Nemzetközi Bíróság és az ENSZ szakértői felszólították az országokat az Izraelbe irányuló fegyverszállítmányok leállítására, egyesek továbbra sem hagytak fel a fegyverek és alkatrészek szállításával.

A határvédelmet a menekülteket megillető jogok fölé helyezték. A kínzás és egyéb embertelen bánásmód továbbra is aggodalomra ad okot, különösen a menekültek és a fogyatékosággal élő emberek esetében. A nemi megerősítő ellátáshoz való hozzáférés

továbbra is korlátozott. A nemi alapú erőszak széles körben elterjedt. A lakhatáshoz, szociális biztonsághoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés csökkent. A klímaváltozás hatására egyre erősödő természeti csapások súlyos pusztítást okoztak Dél-Európában.

MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

A diszkrimináció továbbra is aggodalomra adott okot. A nők, a fekete, arab, roma és más, faji alapon megkülönböztetett emberek és csoportok, valamint az alacsony jövedelműek közvetlen diszkriminációval néztek szembe. A diszkrimináció befolyásolta a szociális biztonsághoz, politikai képviselethez, foglalkoztatáshoz és oktatáshoz való hozzáférésüket. A bevándorlóellenes és iszlamofób gyűlölet-bűncselekmények száma megugrott a németországi és egyesült királyságbeli késeléseket követően. Franciaországban, több más országhoz hasonlóan, nőtt az antiszemita, iszlamofób és rasszista bűncselekmények száma. Portugália a legtöbb gyűlölet-bűncselekmény kivizsgálását elutasította.

Norvégia és Svájc diszkriminatív faji profilalkotást alkalmazott. Dániában, Svédországban és Hollandiában az automatizált jóléti rendszerek diszkriminatív gyakorlatokhoz vezettek a nők, a faji alapon megkülönböztetett emberek és az alacsony jövedelműek kárára. Franciaország diszkriminatív tilalmat vezetett be a sporthidzsábokra, ideértve a 2024-es párizsi olimpiai és paralimpiai játékokat is.

Görögországban és Csehországban legalizálták az azonos neműek házasságát, és az Egyesült Királyságban folyamatban volt a konverziós terápiák betiltása. Az LGBTI emberek azonban továbbra is jelentős kihívásokkal szembesültek. A nem jogi elismerése Szerbiában és Bulgáriában továbbra is nehéz maradt, Észak-Macedóniában pedig nem lehetséges. Lengyelországban és Szlovákiában továbbra is fennállt az erőszak és a diszkrimináció az LGBTI emberekkel szemben, az előbbiben pedig a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó jogszabályok hiánya jelentett problémát. Törökország is tiltja a Pride-felvonulásokat.

A romák továbbra is diszkriminációval, szegregációval és társadalmi kirekesztéssel néztek szembe annak ellenére, hogy egyes országokban az integrációjukra irányuló terveket fogadtak el. Olaszország a Szociális Kartában foglaltak alapján megsértette a romák lakhatáshoz való jogát. Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága Írország és Szerbia vonatkozásában kiemelte a romákat érintő strukturális rasszizmust. A roma gyermekek szegregációja miatt az Európai Bizottság panaszt nyújtott be Szlovákia ellen. A szegregáció Észak-Macedóniában, Bulgáriában és Bosznia-Hercegovinában is problémát jelentett. Horvátországban a romák, Romániában az ukrain roma menekültek nem fértek hozzá alapvető szolgáltatásokhoz.

A hatalomnak kötelessége fellépni a szisztematikus megkülönböztetés ellen, beleértve a zsidó, muszlim, fekete, roma, LGBTI emberek és menekültek elleni támadásokat.

VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA ÉS A BÉKÉS GYŰLEKEZÉS JOGA

Több állam is korlátozta a véleménynyilvánítás szabadságát a palesztinokkal való szolidaritás, illetve Izrael gázai népiirtásának bírálata esetében. Németország kriminalizálta a „folyótól a tengerig” (from the river to the sea) jelmondatot, ami elítélésekhez is vezetett. Az Egyesült Királyság kormánya korlátozta a Palesztinával kapcsolatos véleménynyilvánítás szabadságát, Franciaország pedig több vizsgálatot indított „terrorizmusért való bocsánatkérés” miatt. Spanyolország is vizsgálatot indított több palesztinpárti aktivista ellen „terrorizmus dicsőítése” miatt.

Spanyolország elfogadta a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó jogszabályok reformját célzó cselekvési tervet. Bulgáriában és Szerbiában a nyilvános részvétel elleni stratégiai pereket indítottak (SLAPP). Magyarországon a Szuverenitásvédelmi hivatal a civil társadalmat vette célba, Törökországban pedig folytatódott a büntetőeljárások a kormányt békésen kritizálók ellen.

A békés gyülekezéshez való jogot támadások érték. A békés tüntetők kriminalizálás és megbélyegzés áldozatai lettek, indokolatlan és büntető jellegű korlátozásokat vezettek be ellenük, és egyre elnyomóbb eszközökhöz folyamodtak az ellenvélemény elfojtása érdekében. Különösen a palesztin nép ellen Izrael által elkövetett népirtás ellen tiltakozók kerültek célkeresztbe, csakúgy, mint az éghajlatváltozás miatt tüntetők.

Pozitív fejleményként az Egyesült Királyságban törvénytelennek nyilvánították a tüntetések korlátozására vonatkozó, rendőrségi hatásköröket bővítő szabályozást, és egy olaszországi bíróság felmentett nyolc aktivistát, miután elismerte, hogy az éghajlatvédelmi akciójuk indokolt volt. Folytatódtak azonban az éghajlatváltozással kapcsolatos és a palesztinbarát tüntetések betiltására irányuló erőfeszítések. Franciaországban túlzott korlátozásokat vezettek be az ilyen tüntetésekre, Finnországban, Németországban és Olaszországban pedig szükségtelen vagy túlzott erőszakot alkalmaztak az ilyen tüntetéseken részt vevő személyekkel szemben. Törökország általános tilalmat rendelt el a tüntetésekre. Hollandiában drónokat és arcfelismerő technológiát vetettek be békés tüntetők ellen. Szerbiában, Görögországban és Törökországban a rendőrség túlzott erőszakot alkalmazott és/vagy önkényes letartóztatásokat hajtott végre a tüntetések során.

A véleménynyilvánítás és a békés gyülekezés szabadságához való jogot meg kell védeni a túlzott mértékű állami korlátozásoktól.

FELELŐTLEN FEGYVERSZÁLLÍTÁSOK

Több európai állam is bűnrészes volt a felelőtlen fegyverszállításokban: a Cseh Köztársaság, Franciaország és Németország folytatta a fegyverexportot Izraelbe, Szaúd-Arábiába és az Egyesült Arab Emírségekbe. A civil társadalom azonban fellépett a dániai és montenegrói fegyverszállítások ellen; Hollandia jogi aggályok miatt leállította az F-35-ös vadászgépek Izraelbe történő exportját; Spanyolország és Belgium pedig eleget tett az ENSZ szakértői és a Nemzetközi Bíróság felhívásának, hogy függeszzék fel az Izraelbe irányuló fegyverexportot.

A kormányoknak le kell állítaniuk a fegyverszállításokat olyan országokba, ahol fennáll annak jelentős kockázata, hogy azokat súlyos emberi jogi visszaélések elkövetésére vagy elősegítésére használják.

A BÍRÓSÁGHOZ FORDULÁS JOGA ÉS A JOGORVOSLATHOZ VALÓ JOG

Európa továbbra is gyarmati múltjával küzdött. A népirtás, a háborús és az emberiség elleni bűnökkel kapcsolatos igazságszolgáltatás és jóvátétel biztosításával is problémák akadtak. Jó hír, hogy több ország aláírta a 2023-as ljubljanai-hágai egyezményt, amely az ilyen bűncselekményekkel kapcsolatos elszámoltathatósági nehézségeket igyekszik csökkenteni. Egy belgiumi bíróság elismerte az állam felelősségét a kongói gyarmati uralom idején elkövetett emberiség elleni bűncselekményekért, és jóvátételt rendelt el.

Bosznia-Hercegovinában azonban politikusok továbbra is nyilvánosan tagadták a népirtást és háborús bűnösöket dicsőítettek. Szerbia ahelyett, hogy hitelt érdemlő erőfeszítéseket tett volna a bűnösök felelősségre vonásáért, a srebrenicai népirtásról szóló ENSZ-határozat gyengítését szerette volna elérni. Horvátországban a háborús szexuális erőszak áldozatainak többsége továbbra sem jutott hozzá az őket megillető állami támogatáshoz. Az Egyesült Királyság észak-írországi örökségről szóló törvényét kifogásolták, amit a bíróságok összeegyeztethetetlennek is találtak az Emberi Jogok Európai Egyezményével.

Néhány európai ország tisztviselői nyíltan kijelentették vagy utaltak rá, hogy nem tesznek eleget a Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök és Yoav Gallant volt izraeli védelmi miniszter ellen a Nemzetközi Büntetőbíróság által kiadott elfogatóparancsnak.

A háborús bűnökkel, emberiség elleni bűncselekményekkel és népirtással kapcsolatos valamennyi vádat pártatlan és független vizsgálatnak kell alávetni, többek között az egyetemes joghatóság elve alapján.

MENEKÜLTEK JOGAI

Az európai országok és az EU továbbra is a határok ellenőrzését helyezi a menekültek életének védelme elé. Nem tettek hitelt érdemlő lépéseket a jogsértésekkel kapcsolatos elszámoltathatóság érdekében, és nem csökkentették a harmadik országoktól való függőséget a migráció kezelésében. A biztonságos és „legális” útvonalak számát sem növelték. Olaszország megpróbálta a tengeren általuk kimentett menedékkérőket Albániába küldeni, hogy kérelmüket az országon kívül vizsgálják ki. Az EU továbbra is együttműködött Tunéziával és Egyiptommal a migráció kezelésében, annak ellenére, hogy ezekben az országokban bizonyítottan megsértették a menekültek emberi jogait. Jelentések érkeztek a határokon elkövetett erőszakról és jogellenes visszaküldésről Görögországból Törökországba, Ciprusról Libanonba, valamint Törökországból Szíriába, Afganisztánba és Eritréába.

A nem kormányzati szervezetek és az emberi jogok védelmezői munkáját továbbra is büntetőjogi intézkedések nehezítették. Görögországban a jogvédők ellen folyamatos büntetőeljárások indultak, amiért menekülteknek nyújtottak segítséget. Három ENSZ-szakértő aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy Olaszország korlátozza a tengeren életüket mentő jogvédők tevékenységét.

A menekültek a befogadó országokon belül jogaik visszaszorulását tapasztalták. Az ukrán menekültek Magyarországon elvesztették a lakhatáshoz nyújtott állami támogatást, Írországbán és Belgiumban pedig több ezer menedékkérő maradt szállás nélkül.

A hatóságoknak biztosítani kell a biztonságot és a nemzetközi védelmet azoknak, akik üldöztetés áldozatai vagy jogsértések elől menekülnek. Senkit nem küldhetnek vissza olyan helyre, ahol emberi jogi visszaélések veszélye fenyegeti.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB BÁNTALMAZÁS

A menekültek és a fogyatékossgal élő emberek kínzása és egyéb bántalmazása továbbra is aggodalomra ad okot. A pozitív fejlemények közé tartozik, hogy Belgium létrehozta a szövetségi megelőző mechanizmust, Magyarország pedig feloldotta a fogvatartottak és a látogatók közötti fizikai kapcsolatra vonatkozó tilalmat. Románia öt éves cselekvési tervet fogadott el az intézményekben történő bántalmazás kezelésére. Az albán és az olasz börtönökben ugyanakkor továbbra is fennállt a túlszűfolttság és a nem megfelelő egészségügyi ellátás problémája. Észak-Macedóniából és Bulgáriából pedig állítólagos kínzásokról számoltak be.

A kormányoknak sürgősen cselekedniük kell a kínzás és egyéb bántalmazások megszüntetése érdekében, és az elkövetőket azonnal bíróság elé kell állítani.

NEMI ALAPÚ ERŐSZAK

Számos ország jogszabályi változtatásokat vezetett be a szexuális erőszak büntetlenségének kezelésére. A Cseh Köztársaságban, Lengyelországban és Hollandiában bevezetett meghatározás szerint a nemi erőszak az áldozat beleegyezésének hiányán alapul, Horvátország pedig külön bűncselekménynek minősítette a nőgyilkosságot.

A nemi alapú erőszak továbbra is széles körben elterjedt. Romániában a korábbi évekhez képest nőtt a bejelentett családon belüli erőszakos esetek száma. Továbbra is riasztóan magas volt a partnerek és korábbi partnerek által elkövetett, nők elleni gyilkosságok száma többek között Bulgáriában, Horvátországban, Németországban, Görögországban, Olaszországban, Montenegróban, Portugáliában, Spanyolországban, Németországban és Törökországban. A menekült nők, a szexmunkások és a transznemű nők nehézségekbe ütköztek a szexuális erőszakkal kapcsolatos panaszaik benyújtása során.

A hatóságoknak mindent meg kell tenniük, hogy a nemi alapú erőszak ne maradjon büntetlenül.

SEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV JOGOK

Néhány országban pozitív előrelépés volt az abortuszhoz való hozzáférés akadályainak felszámolásában. Franciaország lett a világon az első olyan ország, amely az alkotmányában garantálta az abortuszhoz való jogot, mint alapvető szabadságjogot. Széles körben támogatták azokat az intézkedéseket, amelyek az abortuszklinikák előtti zaklatások felszámolását célozták meg.

Sok országban azonban az abortusz továbbra is nagyrészt kriminalizált maradt, és az abortusz sok országban továbbra is akadályokba ütközik. Andorrában továbbra is teljes abortusztilalom van, Lengyelországban az abortusz továbbra is szigorúan korlátozott, Máltán pedig az abortuszhoz való hozzáférésre csak életveszély esetén van lehetőség. Angliában és Walesben megszaporodtak az abortusz törvényes kereteken kívüli elvégzésével vádolt nőkkal szembeni vizsgálatok és büntetőeljárások.

Továbbra is aggodalomra ad okot, hogy lelkiismereti vagy vallási okokból megtagadták az abortuszellátást többek között Horvátországban, Olaszországban és Portugáliában. Az abortusz különösen a vidéki és gazdaságilag hátrányos helyzetű területeken volt elérhetetlen például Horvátországban és Szlovéniában.

Biztosítani kell az átfogó szexuális és reprodukció egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést, beleértve a biztonságos abortuszt is.

GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS JOGOK

A társadalombiztosításhoz való hozzáférés több országban is nehézségekbe ütközött. Ausztriában a nők és a fogyatékkal élő emberek megbélyegzéssel, bürokratikus akadályokkal és korlátozó jogi rendelkezésekkel szembesültek. Finnországban a szociális biztonság jelentős csökkentése veszélyeztette az alacsony jövedelemmel rendelkezők számára a megfelelő életszínvonalat. Az Egyesült Királyságban az általános társadalombiztosítási juttatások nem fedezték az alapvető élelmiszerek költségét.

Olaszországban és Spanyolországban az egészséghez való jog csorbul az egészségügyi infrastruktúrába történő elégtelen állami beruházások miatt. Görögországban az egészségügyi dolgozók és szakértők továbbra is az állami egészségügyi rendszerben fennálló jelentős hiányokról számoltak be.

Az Egyesült Királyságban 4,3 millió gyermek élt szegénységben, amely nagyobb arányban sújtja a fekete és kisebbségi etnikai háttérrel rendelkező gyermekeket. Olaszországban a lakosság 10%-a élt mélyszegénységben.

A lakhatáshoz való hozzáférés továbbra is egy súlyos probléma. Lengyelországban a megfizethető lakások hiánya az életkörülmények romlásához vezetett. Andorrában a téli kilakoltatások folytatódtak, Írországban korábban nem látott mértéket öltött a hajléktalanság.

Az állam diszkriminációtól mentesen köteles garantálni minden ember gazdasági és szociális jogait, többek között a rászorulóknak nyújtott megfelelő erőforrások biztosításával, valamint az általános és átfogó szociális védelmi háló biztosításával.

EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

Több országot is természeti katasztrófák sora érintette, többek közt áradások, erdőtüzek és extrém magas hőmérséklet formájában. Spanyolországban a hirtelen lezúduló csapadék októberben áradásokhoz vezetett, 224 ember életét követelve. A globális felmelegedés hatására a természeti katasztrófák egyre gyakoribbak és egyre pusztítóbbak lettek.

A korlátozott pozitív eredmények ellenére – Szlovénia szigorúbb kibocsátási határértékeket vezetett be, Horvátország 75%-ban megújuló energiaforrásokból előállított villamos energiát tervez 2030-ra, Magyarországon nőtt a megújuló energiaforrások felhasználása, Montenegróban pedig környezetvédelmi aggályok miatt töröltek egy bányászati engedélyt – számos ország lemaradt a klímapolitika terén. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) mérőföldkőnek számító ítélete szerint Svájc klímapolitikai hiányosságai megsértette az éghajlatváltozás súlyosan káros hatásaival szembeni hatékony védelemhez való jogot. Németország klímapolitikai terveiben jogi hiányosságokat fedeztek fel, Törökország klímapolitikáját pedig elégtelennek minősítették. Hollandia lazított klímapolitikáján, Norvégia folytatta a fosszilis tüzelőanyagok feltárását, Görögország bővítette a földgáz-infrastruktúráját, Belgium pedig 15,5 milliárd eurót adott fosszilis tüzelőanyagokra költendő támogatásokra. Az európai országok együttesen akadályozták meg, hogy a COP29 konferencián megállapodás születhessen a klímapolitika finanszírozására szánt összeg növeléséről.

Méltányos átváltozást biztosítva fel kell hagyni a fosszilis tüzelőanyagok használatával, termelésével és finanszírozásával. Továbbá a kormányoknak jelentősen több erőforrást kell a klímapolitikai céljaik finanszírozására fordítaniuk, és támogatást nyújtaniuk az alacsonyabb jövedelmű országok számára, amelyeket az átváltozás negatívan érint.

MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG

Bár Montenegró felfüggesztette az arcfelismerő szoftverek használatát, és egy franciaországi bíróság kimondta, hogy a mesterséges intelligenciával működő hangmegfigyelő rendszerek illegálisak, a kémprogramok és az arcfelismerő technológia jogellenes használata továbbra is aggodalomra adott okot. Szerbiában a hatóságok illegális kémsoftverekkel hallgattak le újságírókat és aktivistákat. Németországban a rendőrség megfelelő jogalap nélkül alkalmazta az arcfelismerő technológiát. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy Lengyelország megsértette a magánélethez való jogot a Pegasus kémprogram használatával kapcsolatos „titkos megfigyelés” révén, Magyarországon pedig egy bíróság megállapította, hogy az ország adatvédelmi hatósága nem vizsgálta ki hatékonyan a Pegasus által célba vett négy személy ügyét.

A megfigyelő társadalmaknak nincs helyük a világban.

AZ EMBERI

JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

ORSZÁGJELENTÉSEK

MAGYARORSZÁG

Magyarország

A Szuverenitásvédelmi Hivatal a civil szervezeteket és aktivistáit, valamint a független médiát vette célkeresztbe. Ukrajnából menekülő emberek ezrei veszítették el az államilag támogatott lakhatásukat. Az EU közös migrációs politikája be nem tartásáért és a menedékkérőket megillető védelem megtagadásáért az Európai Unió Bírósága jelentős pénzbírságot szabott ki Magyarországra. A jogkorlátozó törvények továbbra is messzemenő, dermesztő hatást fejtenek ki az LMBTI emberekre.

HÁTTÉR

Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint azzal, hogy Magyarország megtiltotta az eutanáziát és az asszisztált öngyilkosságot, nem sértette meg az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

A döntés szerint még abban az esetben sincs jogsérelem, ha a tilalom más országban történő segítségnyújtásra terjed ki. Januárban 128 küldött választotta meg az Országos Bírói Tanács 14 új tagját, a magyar bíróságok központi igazgatásával kapcsolatos, több éven át húzódó konfliktust követően. A tanács a bíróságok központi igazgatása és a Kúria törvényes működésének a felügyeletéért felel.

VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Februárban az újonnan létrehozott Szuverenitásvédelmi Hivatal megkezdte azon szervezetek és személyek vizsgálatát, akik véleménye szerint fenyegetést jelentenek a nemzeti szuverenitásra. A hivatal feladatköre széles körben teszi lehetővé, hogy a Hivatal a hatalommal szemben kritikusan nyilatkozókat megbélyegezze és megfélemlítse. A hivatal civil szervezetek – köztük a Transparency International Magyarország – és az Átlátszó oknyomozó újság ellen indított vizsgálatot. A jelentések arra a következtetésre jutottak, hogy a Transparency International és más

civil szervezetek külföldi érdekeket szolgáltak, és ártottak Magyarország politikai, gazdasági és társadalmi érdekeinek.

A Szuverenitásvédelmi Hivatal tevékenységével kapcsolatos aggályok miatt az Európai Bizottság októberben kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen, és beperelte az országot az Európai Unió Bírósága (EUB) előtt. A civil társadalom tagjainak többszöri felhívása ellenére a Bizottság nem kért ideiglenes intézkedést a bíróságtól. Az ügy az év végén még nem zárult le.

EMBERTELEN BÖRTÖNKÖRÜLMÉNYEK

Novemberben az Országgyűlés hatályon kívül helyezte a fogvatartottak és látogatóik közötti fizikai érintkezés tilalmát, amely 2017 óta volt érvényben. Bár egyes helyeken a plexi elválasztófalak megmaradtak, az új szabályok 2025 márciusától körülbelül 5000 fogvatartottnak teszik lehetővé az intimebb és személyesebb kapcsolatot szeretteikkel.

A változtatások az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2023-as döntését követték.

TÚLZOTT ÉS SZÜKSÉGTELEN ERŐSZAK ALKALMAZÁSA

Egy 2018-as, rendőrségi őrizetben bekövetkezett haláleset után a Kúria áprilisban hatályon kívül helyezte a rendőrtisztet felmentő korábbi ítéletet és új nyomozást rendelt el, amely azt vizsgálja, hogy a rendőrség alkalmazott-e jogellenes erőszakot.

A NŐK ÉS LÁNYOK JOGAI

A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete által közzétett 2024-es Nemek Közötti Egyenlőségi Index aggregált mutatója szerint Magyarország a második legkevésbé egyenlő az EU 27 tagállama közül, és a legkevésbé egyenlő tagállam a politikai és gazdasági hatalomra vonatkozó nemek közötti egyenlőségi mutatók alapján.

Egy novemberben közzétett uniós felmérés szerint a magyar nők 55%-a szenvedett már el nemi alapú erőszakot, és 8%-uk él jelenleg is bántalmazó kapcsolatban.

JOGELLENES CÉLZOTT MEGFIGYELÉS

Márciusban a Fővárosi Törvényszék megállapította, hogy a Nemzeti Adatvédelemi és Információszabadság Hatóság négy, a Pegasus kémprogram által érintett állampolgár emberi jogait sértette meg azzal, hogy panaszait elégtelenül vizsgálta ki.

MENEKÜLTEK JOGAI

Az Ukrajnából menekülő emberek ideiglenes védelmét 2025. március 4-ig meghosszabbították. Augusztus 21-ét követően azonban csak a várandós nők, a gyermekek, a fogyatékkal élő emberek, valamint az ukrainai „háború sújtotta területekről” menekülő 65 éves vagy annál idősebb személyek jogosultak az államilag támogatott lakhatásra. A döntés hatására mintegy 3000 ember veszítette el lakhatását; többségük kisgyermekes nő volt, közülük sokan romák.

Júniusban az EUB 200 millió euró (mintegy 80 milliárd forint) bírságot szabott ki Magyarországra, amiért „szándékosan kivonja magát a nemzetközi védelemmel kapcsolatos közös uniós politika” alkalmazása alól azzal, hogy megtagadta a menedékkérelmek az országhatáron történő benyújtását. Magyarországot további napi 1 millió euró (kb. 400 millió forint) bírság sújtja. A bírság addig áll fenn, amíg Magyarország nem módosítja a menedékkérők erőszakos, az ország határain történő visszatartását lehetővé tevő jogszabályt.

TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG

Magyarország nem hajtotta végre az Európai Bizottság jogállamisági jelentésének ajánlásait, amiket a bírói függetlenség, a sajtószabadság és az ország korrupcióellenes programja terén jelentkező rendszerszintű hiányosságok kezelésére tettek.

Decemberben az Országos Bírói Tanács elnöke lemondott, miután körülbelül 2000 bíró és bírósági alkalmazott tiltakozott egy olyan megállapodás ellen, amely fizetésemelésüket egy homályosan megfogalmazott igazságügyi reformjavaslatához kötötte. A bírók és az igazságügyi szervezetek „zsarolásnak” nevezték a javaslatot, és attól tartottak, hogy a

reform a függetlenségüket veszélyeztetheti. Az Országgyűlés decemberben a reform bizonyos elemeit törvénybe foglalta.

LMBTI EMBEREK JOGAI

A korábbi LMBTI emberek elleni támadásokat tovább súlyosbítva, a kormány korlátozásokat vetett ki olyan kiadványokra vagy termékekre, amelyek „meghatározó eleme” LMBTI-témákat népszerűsít vagy jelenít meg. A korlátozás növelte a bizonytalanság érzetét a vállalkozások körében, dermesztő hatása volt és megnövelte az öncenzúra valószínűségét.

Az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárása részeként az Európai Unió Bírósága (EUB) novemberben meghallgatást tartott a Magyarország ellen a 2021-es homofób és transzfób propagandatörvénye miatt folyó perében. A törvény továbbra is messzemenő hatást gyakorolt az LMBTI emberekre és közösségre, megerősítve a negatív sztereotípiákat és a diszkriminatív hozzáállást, valamint korlátozva a véleménynyilvánítás szabadságához való jogot. Az EUB meghallgatásán 16 tagállamból szólaltak fel kormányzati- és európai parlamenti képviselők.

AZ EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETHEZ VALÓ JOG

Magyarország 2024-ben a 45. helyet foglalta el az Éghajlatváltozási Teljesítményindexben, az energiafelhasználás hatékonysága terén pedig a gyengébben teljesítők közé sorolták. Bár Magyarország klímapolitikája igazodott az uniós célokhoz, annak megfogalmazása homályos maradt és hiányoztak belőle a gyakorlatba átvihető szabályozások. A napelemek számának növekedése és a szélturbinák tilalmának feloldása ellenére Magyarország az előrejelzések szerint továbbra is növeli a földgáz hazai termelését. A kormány 2030-ig meghosszabbította a Magyarország szén-dioxid-kibocsátásának 14%-áért felelős széntüzelésű erőmű élettartamát.

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE

A VILÁGBAN

2025. ÁPRILIS

Pár pozitív fejlemény ellenére több területen általánosságban romlott az emberi jogok helyzete. A visszaesés annak köszönhető, hogy az államok – különösen a nagyhatalmúak – továbbra is aláássák a nemzetközi, szabályokon alapuló rendszert, illetve 2024-ben egyes kontinenseken autoriter gyakorlatok terjedtek el.

Az Amnesty International éves jelentése az emberi jogi témák széles skáláján értékeli a nemzeti, regionális és globális fejleményeket. Rámutat a fegyveres konfliktusokban elkövetett jogsértésekre, a másként gondolkodók elnyomására, a diszkriminációra, a gazdasági és éghajlati igazságtalanságokra, valamint az új technológiákhoz köthető jogsértések elterjedésére. Rávilágít arra is, hogy világ vezető államai hogyan ássák alá szándékosan a nemzetközi szabályokon alapuló globális rendszert.

A jelentés 150 országban dokumentálja a 2024-es emberi jogi sértéseket, átfogó módon vizsgálva a globális és regionális fejleményeket. Felszólítja az országok kormányait, hogy tegyenek meg minden szükséges lépést az emberek életminőségének javítása érdekében. A kiadvány egy alapvető olvasmány a kormányzati vezetők, politikai döntéshozók, aktivisták és minden olyan ember számára, aki érdeklődik az emberi jogok iránt.

[amnesty.org](https://www.amnesty.org)

AMNESTY
INTERNATIONAL

